EUROPOS
KOMISIJA

Strasbūras, 2023 12 06
COM(2023) 931 final

ANNEXES 1 to 2

PRIEDAI

prie

KOMISIJOS ATASKAITOS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

PAGAL SESV 25 STRAIPSNĮ
dėl pažangos, padarytos siekiant veiksmingos ES pilietybės 2020–2023 m.

I PRIEDAS

Šiame priede pateikiama Komisijos konkrečių prioritetinių veiksmų, apie kuriuos buvo pranešta Komunikate *2020 m. ES pilietybės ataskaita*[1], įgyvendinimo 2020–2022 m. apžvalga.

2020–2022 m. prioritetas	Veiksmai
Demokratinio dalyvavimo stiprinimas, galių piliečiams suteikimas ir piliečių įtraukimo į ES reikalus skatinimas	
Veiksmingas naudojimasis balsavimo teisėmis	
1. 2021 m. Komisija atnaujins direktyvas dėl judžių ES piliečių balsavimo teisių vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose, kad sudarytų palankesnes sąlygas teikti piliečiams informaciją ir keistis svarbia informacija tarp valstybių narių, be kita ko, siekiant išvengti dvigubo balsavimo.	• 2021 m. lapkričio 25 d. Komisija priėmė demokratijos stiprinimo ir rinkimų sąžiningumo apsaugos priemonių rinkinį. Į šį rinkinį įtraukti du pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, **kuriais siekiama naują redakcija išdėstyti direktyvas dėl** kitoje – ne savo kilmės – valstybėje narėje gyvenančių ES piliečių **teisės balsuoti ir kandidatuoti** Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 28–30 puslapiuose.)*
2. Komisija įvertins galimybę sukurti specialią pasidalijamąją priemonę, skirtą padėti ES piliečiams naudotis savo rinkimų teisėmis. Komisija ir toliau dirbs su valstybėmis narėmis per Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklą, kad sudarytų palankesnes sąlygas ir padidintų ES piliečių galimybę naudotis savo balsavimo teisėmis, be kita ko, remdama keitimąsi geriausia patirtimi ir tarpusavio pagalbą laisviems ir sąžiningiems rinkimams užtikrinti.	• Komunikate dėl rinkimų sąžiningumo apsaugos ir demokratinio dalyvavimo skatinimo Komisija pranešė įsteigsianti **informacijos centrą rinkimų teisių klausimais**. Šią funkciją vykdys „Europe Direct“ kontaktinis centras (EDCC), veiksiantis kaip rinkimų pagalbos linija su 2024 m. Europos Parlamento rinkimais susijusiais klausimais. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 29 puslapyje.)* • **Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklas** (ECNE) toliau stengėsi palengvinti naudojimąsi balsavimo teisėmis ir užtikrinti laisvus ir sąžiningus rinkimus. ECNE surengė specialias sesijas, be kita ko, tokiais klausimais kaip elektroninis balsavimas, plataus masto ir įtraukus judžių ES piliečių dalyvavimas ir rinkimų prieinamumas neįgaliesiems. Imantis tolesnių veiksmų laiku, dar prieš prasidedant kitiems 2024 m. Europos Parlamento rinkimams, skelbiami į Pilietybės priemonių rinkinį įtraukti **Elektroninio balsavimo ir**

[1] Komunikatas *2020 m. ES pilietybės ataskaita* (Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *2020 m. ES pilietybės ataskaita. Galių piliečiams suteikimas ir jų teisių apsauga*, COM(2020) 730 *final*).

	kitos IRT praktikos kompendiumas ir **Gerosios rinkimų praktikos valstybėse narėse vadovas, skirtas neįgaliųjų dalyvavimui rinkimų procese** *(daugiau informacijos pateikta ataskaitos 6 ir 32 puslapiuose)*. • 2023 m. spalio mėn. Komisija surengė **aukšto lygio renginį dėl rinkimų**, į kurį susirinko įvairių institucijų atstovai, kad galėtų pašalinti su rinkimų procesais susijusius sunkumus, ir kuriuo piliečiams suteikta galių dalyvauti demokratiniame procese kaip rinkėjams ir kandidatams. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 33 puslapyje.)*
3. Komisija finansuos nepriklausomo rinkimų stebėjimo projektus, įskaitant projektus, kurių stebėseną vykdys piliečiai.	• 2021 m. buvo pradėta ir septynerius metus iki 2027 m. bus vykdoma **Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių (CERV) programa**. CERV programa siekiama remti ir kurti atvirą, teisėmis grindžiamą, demokratinę, lygią ir įtraukią teisinės valstybės principu grindžiamą visuomenę. • Pagal *Piliečių aktyvumo ir dalyvavimo* paprogramę 2023–2024 m. CERV darbo programoje numatytas finansavimas tokiai veiklai, kaip nepriklausomo rinkimų stebėjimo veikla, įskaitant piliečių vykdomą stebėjimą. • Pagal *Sąjungos vertybių* paprogramę Komisija taip pat gali remti nepriklausomą rinkimų stebėjimą, finansuodama šioje srityje veikiančių pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų stiprinimą.
Galimybės piliečiams dalyvauti demokratijos procese suteikimas	
4. Komisija rems aktyvų piliečių dalyvavimą demokratijos procese ir imsis naujoviškų būdų juos įtraukti į teisėkūros procesą siekdama užtikrinti, kad ES teisės aktai atitiktų tikslą ir derėtų su ES vertybėmis. Ji rodys pavyzdį finansuodama projektus, kuriais remiamas Europos piliečių dalyvavimas per Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą, patariamoji ir dalyvaujamoji veikla pagal	• Komisija buvo viena iš ES institucijų, padėjusių organizuoti Konferenciją dėl Europos ateities, ir yra pasirengusi imtis dėl jos tolesnių veiksmų. 2022 m. birželio mėn. paskelbtame komunikate Komisija įsipareigojo įtraukti dalyvaujamuosius ir svarstomuosius procesus į svarbiausius savo politikos formavimo momentus bei sritis ir užtikrinti, kad **Europos piliečių forumai** taptų *nuolatiniu mūsų demokratinio gyvenimo elementu*. 2022–2023 m. buvo surengti trys Piliečių forumai. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 34 puslapyje.)* • Imdamasi tolesnių veiksmų dėl konferencijos, Komisija taip pat rengia atnaujintą portalą **„Išsakykite savo nuomonę“**, kaip vieno langelio principu veikiančią

programą „Europos horizontas“ ir vykdant Europos žaliojo kurso perėjimo veiksmus.	piliečių dalyvavimo internetinę priemonę. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 34–*35 *puslapiuose.)* • Komisija administruoja **Europos piliečių iniciatyvą** – dalyvaujamosios demokratijos priemonę, kuria naudodamiesi bent vienas milijonas ES piliečių gali prašyti Komisijos pateikti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo įgyvendinamos ES sutartys. Nuo 2020 m. pagal peržiūrėtą EPI reglamentą piliečiams lengviau vykdyti piliečių iniciatyvas ir joms pritarti. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 39–*40 *puslapiuose.)* • Į 2021–2022 m. ir 2023–2024 m. **CERV** darbo programas įtraukti kvietimai teikti pasiūlymus, kuriais **remiamas Europos piliečių aktyvumas ir dalyvavimas**. Pavyzdžiui, 2023–2024 m. darbo programoje nurodyta, kad daug dėmesio bus skiriama diskusijoms dėl Europos ateities, piliečių visuomeninio aktyvumo ir novatoriškų metodų bei priemonių, kad būtų lengviau išgirsti piliečių balsą ir viešai keistis nuomonėmis dėl visų ES veiksmų sričių. Programa pirmiausia skatinami projektai, pagal kuriuos siekiama išsiaiškinti piliečių nuomonę, bet taip pat užtikrinti praktinį ryšį su politikos formavimo procesais, taip piliečiams parodant, kaip įsitraukti praktiškai. Bendras šių kvietimų teikti pasiūlymus biudžetas 2021–2023 m. siekia daugiau kaip 42 mln. EUR. 2024 m. bus paskelbtas naujas kvietimas teikti pasiūlymus, kuriais daugiausia dėmesio bus skiriama vaikų aktyvumui ir dalyvavimui. • Be šiuo metu pagal iniciatyvą „Horizontas 2020“ vykdomų mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų dalyvaujamosios ir patariamosios demokratijos klausimais, **dabar pagal programą „Europos horizontas“ pradėti** nauji **pilietinio dalyvavimo ateities** projektai. Dar vienas svarbių mokslinių tyrimų aspektas, kuriam skiriama daug programos „Europos horizontas“ finansavimo, yra kova su dezinformacija ir užsienio vykdomas manipuliavimas informacija ir kišimasis. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 35–*36 *puslapiuose.)*

	• Piliečių dalyvavimas taip pat yra svarbus tokių iniciatyvų, kaip **ES misijos**, aspektas. • Į Europos žaliąjį kursą įtrauktu **Europos klimato paktu** sukuriama erdvė, kurioje galima nuolat bendrauti, o piliečiai ir organizacijos visoje Europoje gali mokytis vieni iš kitų, semtis vieni iš kitų įkvėpimo ir paspartinti veiksmus. 2021–2022 m. pakte piliečiai raginti pasidalyti nuomonėmis klimato ir aplinkos klausimais dalyvavimu grindžiamuose Tarpusavio parlamentuose. 461 Tarpusavio parlamente, kuriuos sudaro nedidelės 5–10 asmenų grupės iš 26 ES valstybių narių, ieškota idėjų ir sprendimų, kuriais paskui buvo pasidalyta su ES politikos formuotojais ir į kuriuos buvo atsižvelgta per Konferenciją dėl Europos ateities. 2022 m. balandžio 29 d. piliečiai pristatė Komisijai savo rekomendacijas dėl su klimato kaita susijusios pertvarkos. Paktas piliečiams taip pat suteikia galimybę tiesiogiai bendraujant su valdžios atstovais pasidalyti mintimis bei nuomonėmis ir kelti sudėtingus klausimus, pvz., per jaunimo ir politikos formuotojų dialogus, – su Komisija buvo surengti du Jaunimo dialogai tvaraus vartojimo ir darnaus judumo klausimais. • Pagal **programą „Erasmus+“ remiamas ES jaunimo dialogas (ESJD)** buvo svarbus skatinant jaunimo dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose ir plėtojant viešąją politiką per konsultacijas ir mainus. Tai pavyzdinė ES jaunimo strategijos priemonė, kuriai taip pat itin daug dėmesio skirta 2022-aisiais – Europos jaunimo metais. Pagal programas **„Erasmus+“ ir „Europos solidarumo korpusas“** vykdant atitinkamą savanorystės, švietimo ir profesinę veiklą toliau stiprinama Europos tapatybė ir aktyvus jaunimo pilietiškumas. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 35 puslapyje.)*
5. Komisija finansuos konkrečius vietos veiksmus, kuriais siekiama remti ES piliečių įtraukimą į ES visuomenę per Piliečių,	• Pagal CERV paprogramę *Piliečių aktyvumas ir dalyvavimas* sukurtas **Miestų tinklas** apima veiklos finansavimą, siekiant skatinti informuotumą apie ES pilietybės teises, susijusias bendras Europos vertybes bei bendrus demokratinius standartus ir žinių apie juos kaupimą, užtikrinant informacijos teikimą judiems ES

lygybės, teisių ir vertybių programą.	piliečiams, taip pat atsidūrusiems nesaugioje padėtyje ir migrantų kilmės ES piliečiams bei jų šeimos nariams, ir skatinti judžių ES piliečių ir nepakankamai atstovaujamų grupių įtrauktį bei demokratinį dalyvavimą. • 2021–2023 m. paskelbti įvairūs kvietimai teikti pasiūlymus dėl **miestų giminiavimosi ir miestų tinklų**. Bendras šių kvietimų teikti pasiūlymus biudžetas 2021–2023 m. siekė 26 mln. EUR. • Įvairūs piliečių dalyvavimo srityje dirbančių CERV sistemos partnerių įgyvendinami veiksmai taip pat apima judžių ES piliečių įtraukties rėmimo veiksmus.
6. Komisija visoje ES didins informuotumą apie dalyvavimo kultūriniame gyvenime svarbą visuomenei ir demokratijai imdamasi tikslinių veiksmų, įskaitant finansavimą.	• 2023 m. birželio mėn. Komisija paskelbė ataskaitą ***Culture and Democracy – the evidence: how citizens' participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion*** (*Kultūra ir demokratija. Faktai. Kaip piliečių dalyvavimas kultūrinėje veikloje didina pilietinį aktyvumą ir stiprina demokratiją bei socialinę sanglaudą*). Remiantis tarptautiniais faktais ataskaitoje parodyta, kad piliečių dalyvavimas kultūrinėje veikloje aiškiai ir teigiamai siejasi su pilietiniu aktyvumu, demokratiniu požiūriu ir socialine sanglauda. Iš ataskaitos matyti, kad reguliariai įtraukioje ir prasmingoje kultūrinėje veikloje dalyvaujantys piliečiai dažniau balsuoja, savanoriauja ir dalyvauja bendruomenės veikloje, projektuose bei organizacijose. Ataskaitoje pateikta daugybė pavyzdžių, kaip piliečių dalyvavimas kultūrinėje veikloje ir ją remiančiose socialinėse struktūrose padeda asmenims ir bendruomenėms įsitraukti į pilietinį ir demokratinį gyvenimą. Joje apžvelgiami tarptautiniai su šiuo klausimu susiję faktai, pateikiama pagrindinė politikos patirtis ir pristatomi keli sėkmingai veiksmai iš kelių ES valstybių narių ir kitų pasaulio regionų. Šie faktai nepalieka abejonių, kad investuoti į piliečių dalyvavimą įtraukioje kultūrinėje veikloje labai svarbu imantis bet kokių pastangų skatinti pilietinį aktyvumą, demokratinį gyvybingumą ir socialinę sanglaudą ES. • Į Tarybos 2023–2026 m. darbo plano kultūros srityje (jis buvo priimtas 2022 m. lapkričio mėn. pabaigoje) prioritetinę temą *Kultūra žmonių labui: dalyvavimo*

	kultūriniame gyvenime ir kultūros vaidmens visuomenėje didinimas įtrauktas **veiksmas *Kultūra ir demokratijos skatinimas: siekiant kultūrinės pilietybės Europoje***. Šiuo atžvilgiu tikimasi skatinti tarpusavio mokymąsi ir galbūt surengti konferenciją, kurioje galėtų dalyvauti politikos formuotojai ir atitinkami kultūros bei švietimo sektorių suinteresuotieji subjektai.
Palankesnių sąlygų laisvam judėjimui sudarymas ir kasdienio gyvenimo supaprastinimas	
Teisinio saugumo naudojantis laisvo judėjimo teisėmis didinimas	
7. 2022 m. Komisija padidins teisinį saugumą ES piliečiams, kurie naudojasi savo laisvo judėjimo teisėmis, taip pat nacionalinėms valdžios institucijoms, atnaujindama 2009 m. ES laisvo judėjimo gaires. Atnaujintose gairėse bus atsižvelgiama į šeimų įvairovę (LGBTIQ), konkrečių priemonių taikymą, kaip antai priemonių, kurių imamasi dėl visuomenės sveikatos sumetimų, ir atitinkamus Teisingumo Teismo sprendimus.	• Siekdama padidinti teisinį saugumą ir palengvinti praktinį dabartinio laisvo judėjimo *acquis* taikymą visoje ES, Komisija priima peržiūrėtą **2009 m. Komunikatą dėl geresnio Direktyvos 2004/38/EB nuostatų perkėlimo ir taikymo gairių**, kuris yra Pilietybės priemonių rinkinio dalis. Atnaujintose gairėse pateikta teisinių išaiškinimų, praktinės orientacinės informacijos ir su svarbiausiais klausimais susijusių pavyzdžių. Jomis siekiama užtikrinti veiksmingesnį vienodą laisvo judėjimo teisės aktų taikymą visoje ES. Į jas įtraukta svarbi nuo 2009 m. suformuota ES Teisingumo Teismo jurisprudencija ir pateikti paaiškinimai konkrečiais klausimais, su kuriais susiduria piliečiai ir nacionalinės administravimo institucijos. Jose atsižvelgiama į šeimų įvairovę (įskaitant vaivorykštės šeimas). *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 5 ir 22 puslapyje.)*
8. Pagal Susitarimą dėl išstojimo Komisija ir toliau rems teisių apsaugą ES piliečių, kurie pasinaudoję savo teise į laisvą judėjimą, kol Jungtinė Karalystė dar buvo ES narė, gyveno Jungtinėje Karalystėje iki pereinamojo laikotarpio pabaigos.	• Komisija toliau tęsė darbą, susijusį su **Susitarimo dėl JK išstojimo iš ES piliečių teisių dalimi**. Ji, be kita ko, siekia užtikrinti, kad Susitarimo dėl išstojimo teisių turėtojų ir jų šeimos narių teisių būtų paisoma kitose politikos srityse, ypač susijusiose su kelionėmis į Šengeno erdvę ir joje. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 21 puslapyje.)* • Komisija reguliariai kelia **klausimus, susijusius su tuo, kaip Jungtinė Karalystė įgyvendina Susitarimo dėl išstojimo dalį dėl piliečių teisių**. Be to, Komisijai susirūpinimą kelia Jungtinės Karalystės skaitmeninio statuso vientisumas. (Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 22–23 puslapiuose.)

Tarpvalstybinio darbo ir kelionių supaprastinimas	
9. Komisija kartu su valstybėmis narėmis skatins į naujai išduodamas tapatybės korteles integruoti tarpvalstybinius e. valdžios ir e. verslo sprendimus.	• 2023 m. lapkričio 8 d. Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl Reglamento dėl **Europos skaitmeninės tapatybės** sistemos nustatymo. Europines skaitmeninės tapatybės dėkles galės gauti visi ES piliečiai, gyventojai ir įmonės. Jomis naudodamiesi jie, norėdami pasinaudoti viešosiomis ir privačiosiomis paslaugomis tarpvalstybiniu mastu, galės sklandžiai patvirtinti savo tapatybę internetu ir ne internetu. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 24 puslapyje.)*
10. 2021 m. Komisija pradėjo įgyvendinti iniciatyvą dėl ES mokesčių mokėtojų teisių ir siekia supaprastinti ES piliečių mokestines prievoles.	• Komisija kartu su valstybėmis narėmis svarsto įvairius su **mokesčių mokėtojų teisėmis** susijusius klausimus, įskaitant mokesčių mokėtojų prievoles. Šie svarstymai išplėsti siekiant aptarti per pandemiją atsiradusius pokyčius ir padidėjusį naudojimąsi informacinių technologijų sprendimais.
11. Komisija pradės įgyvendinti iniciatyvą, kuria sieks paremti tolesnį daugiarūšio transporto maršrutų planavimo priemonės plėtojimą, taip pat skaitmenines paslaugas, kad būtų galima lengviau rezervuoti ir apmokėti įvairius judumo pasiūlymus.	• 2023 m. lapkričio 29 d. buvo priimta peržiūrėta **Deleguotojo reglamento dėl keliavimo daugiarūšiu transportu informacijos paslaugų** redakcija. Atliekant šią peržiūrą buvo išplėsta pareiga teikti dinaminius (tikralaikius) duomenis nacionaliniuose prieigos punktuose, todėl dabar, teikiant keliavimo daugiarūšiu transportu paslaugas, bus galima geriau teikti keleiviams tikslią ir tikralaikę informaciją, kad jie galėtų planuoti kelionę ir keliauti. Atliekant peržiūrą buvo suderinti reikalavimai, todėl paslaugų teikėjai galėtų, pvz., teikti keleiviams platesnio masto tikralaikę informaciją apie lėktuvo, kelto arba užsakomojo vežimo paslaugos vėlavimą arba atšaukimą. • Tuo pačiu metu Komisija vis dar rengia įgalinančias priemones, kurių reikia norint toliau remti įvairių transporto rūšių bilietų platinimą, sudarydama palankesnes sąlygas plėtoti keliavimo daugiarūšiu transportu informacijos paslaugas (B2B ir B2C), todėl taip pat sudarydama palankesnes sąlygas vežimui daugiarūšiu transportu.
ES pilietybės propagavimas ir apsauga	
ES pilietybės apsauga	
12. Komisija ir toliau stebės investuotojams skirtų programų	• Komisija mano, kad ES pilietybės suteikimas mainais už iš anksto nustatytus mokėjimus arba investicijas, nesant

keliamą riziką ES pilietybei, be kita ko, vykdydama jau pradėtas pažeidimo nagrinėjimo procedūras ir prireikus imdamasi priemonių.	tikro ryšio su atitinkama valstybe nare, yra nesuderinamas su lojalaus bendradarbiavimo principu ir ES pilietybės sąvoka. • 2020 m. Komisija pradėjo **pažeidimų nagrinėjimo procedūras** prieš dvi valstybes nares dėl jų taikomų pilietybės suteikimo investuotojams programų. Dabar viena valstybė narė savo programą yra sustabdžiusi. Kadangi antroji valstybė narė į Komisijos išreikštą susirūpinimą pakankamai neatsižvelgė, Komisija nusprendė perduoti nagrinėti šios valstybės narės bylą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos* 9–10 *puslapiuose.)*
ES pilietybės ir ES vertybių skatinimas	
13. Komisija pasiūlys naujas lygybės ir kovos su diskriminacija priemones, kaip paskelbta strateginiuose dokumentuose.	• Komisija įgyvendino kelis iš pagrindinių savo **Lyčių lygybės strategijos** tikslų. 2022 m. kovo mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje. 2022 m. ir 2023 m. Komisija taip pat padėjo pasiekti Europos Parlamento ir Tarybos susitarimą dėl Direktyvos dėl lyčių pusiausvyros bendrovių valdybose ir Direktyvos dėl darbo užmokesčio skaidrumo, taip pat užbaigti ES prisijungimo prie Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo procesą. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 12–13 puslapiuose.)* • Komisija toliau įgyvendino savo plataus užmojo 2020–2025 m. **ES kovos su rasizmu veiksmų planą**. Šiuo atžvilgiu ji, be kita ko, paskyrė pirmąjį kovos su rasizmu koordinatorių ir stengėsi padėti valstybėms narėms parengti nacionalinius kovos su rasizmu ir rasine diskriminacija veiksmų planus. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 13–14 puslapiuose.)* • Stengdamasi kovoti su **neapykantą kurstančiomis kalbomis ir neapykantos nusikaltimais**, Komisija užtikrina veiksmingą Pamatinio sprendimo dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija perkėlimą į nacionalinę teisę. Komisija priėmė komunikatą, siekdama išplėsti Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo nustatytą ES nusikaltimų sąrašą, į jį įtraukiant neapykantos nusikaltimus ir

	neapykantos kalbą. Komisija taip pat derasi dėl 2016 m. Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodekso peržiūros. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 14 puslapyje.)* • Komisija taip pat toliau įgyvendino 2020–2030 m. ES **romų** lygybės, įtraukties ir dalyvavimo **strateginį planą**, kuris yra vienas iš pirmųjų ES kovos su rasizmu veiksmų plano rezultatų. Šiuo atžvilgiu, be kita ko, buvo priimtas komunikatas, kuriame įvertinti valstybių narių nacionaliniai romų strateginiai planai. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 15 puslapyje.)* • Padaryta pažanga įgyvendinant pirmąją 2021–2030 m. ES **kovos su antisemitizmu** ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategiją, įskaitant 2022 m. kovo mėn. Tarybos priimtas išvadas dėl kovos su rasizmu ir antisemitizmu, kuriose valstybės narės raginamos iki 2022 m. pabaigos parengti nacionalines kovos su antisemitizmu strategijas. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 15 puslapyje.)* • 2023 m. Komisija taip pat paskyrė naują **kovos su neapykanta musulmonams** koordinatorių. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 15 puslapyje.)* • Komisija taip pat toliau darė pažangą įgyvendindama **Neįgaliųjų teisių strategiją**. Dirbant šioje srityje buvo įsteigta Neįgaliųjų platforma, paskelbtas Neįgaliųjų užimtumo dokumentų rinkinys ir priimtas pasiūlymas dėl direktyvos, kuria sukuriama Europos neįgaliojo kortelė ir Europos neįgaliųjų automobilių statymo kortelė. Nauja redakcija išdėstytu Geležinkelių keleivių teisių reglamentu ir iniciatyva *Geresnė keleivių ir jų teisių apsauga* taip pat tinkamiau užtikrintos asmenų su negalia ir riboto judumo asmenų teisės. Galiausiai Komisija taip pat pristato į Pilietybės priemonių rinkinį įtrauktą *Gerosios rinkimų praktikos vadovą, skirtą asmenų su negalia dalyvavimui rinkimų procese*. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 16 puslapyje.)* • Komisija toliau įgyvendino ES **vaiko teisių strategiją** ir įsteigė ES vaikų dalyvavimo platformą. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 17 puslapiuose.)* • Komisija taip pat toliau darė pažangą įgyvendindama savo pirmąją 2020–2025 m. **LGBTIQ asmenų lygybės**

	strategiją. Dirbant šioje srityje, be kita ko, priimtos gairės, siekiant padėti valstybėms narėms imtis konkrečių veiksmų gerinant LGBTIQ asmenų teisių apsaugą. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 18 puslapyje.)* • 2020 m. gruodžio mėn. Komisija priėmė strategiją, siekdama **sustiprinti Pagrindinių teisių chartijos taikymą** ES. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 18 puslapyje.)* • 2022 m. gruodžio mėn. Komisija pristatė pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama **sustiprinti lygybės įstaigų vaidmenį**. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 18 puslapyje.)* • Komisija minėjo ES įvairovės mėnesį ir surengė pirmuosius Europos įtraukties ir įvairovės sostinių apdovanojimus. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 19 puslapyje.)*
14. Komisija skatins jaunų europiečių europinės tapatybės jausmą per programą „Erasmus+“, Europos solidarumo korpuso programą ir „Jean Monnet“ veiksmus.	• Siekiant skatinti švietimą ES pilietybės klausimais nuo ankstyvo etapo, naujojo programos „Erasmus+“ finansavimo laikotarpio **„Jean Monnet“ veiksmai** išplėsti, įtraukiant juos į *kitus švietimo ir mokymo lygmenis*. Europos Komisija taip pat paskelbė vidurinėms mokykloms skirtą priemonių rinkinį *Veiksminga ES demokratija. Išsakykite savo nuomonę – dalyvaukite Europos piliečių iniciatyvoje*. Kaip nurodyta pirmiau, pagal programas **„Erasmus+“ ir „Europos solidarumo korpusas“** vykdant atitinkamą savanorystės, švietimo ir profesinę veiklą toliau stiprinama Europos tapatybė ir aktyvus jaunimo pilietiškumas. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 8 puslapyje.)*
15. Komisija ir toliau stebės ribojamųjų priemonių, ypač taikomų per krizę, poveikį ES pilietybės teisėms, laisviems ir sąžiningiems rinkimams ir sąžiningiems demokratiniams debatams, kol tokios priemonės nebus panaikintos, ir toliau padės valstybėms narėms keistis geriausia patirtimi šiais klausimais Europos	• Komisija nuolat pabrėžė, kad **bet kokiomis ribojamosiomis priemonėmis turi būti paisoma ES teisės aktų ir pagrindinių teisių**. Ypač neatidėliotinos priemonės turi būti ribotos taikymo trukmės ir atitikti teisėtumo, proporcingumo bei nediskriminavimo principus. Taip pat itin svarbu gebėti išsaugoti stabdžių ir atsvarų sistemą, ypač užtikrinant nuolatinius patikrinimus, kuriuos atlieka nacionaliniai parlamentai, teismai ir nepriklausomos valdžios institucijos. • Kaip matyti iš viena po kitos pateiktų teisinės valstybės principo taikymo ataskaitų, Komisija atidžiai stebėjo

bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle.	visus valstybių narių taikytus ekstremaliosios situacijos režimus ir įvertino laipsnišką šių režimų ir susijusių apribojimų panaikinimą visoje ES. • **Naudojimosi teise laisvai judėti ir gyventi ES** klausimu Komisija pabrėžė, kad bet kokios priemonės, kuriomis ši teisė apribojama siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, būtinai turi atitikti ES teisės principus, tokius kaip proporcingumas ir nediskriminavimas. Komisija nepailsdama stengėsi stiprinti valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą šiuo klausimu. Pavyzdžiui, Komisija sukūrė **ES skaitmeninį COVID pažymėjimą**, kaip patikimą būdą įrodyti skiepijimo nuo COVID-19, persirgimo juo arba jo tyrimo rezultato statusą, todėl pavyko išvengti susiskaidžiusių nacionalinių pažymėjimų sistemų, kurios tikriausiai būtų buvusios viena su kita nesuderinamos. ES skaitmeninis COVID pažymėjimas kartu su įvairiomis **Tarybos rekomendacijomis dėl koordinuoto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą** palengvino laisvą judėjimą ES tuo metu, kai buvo laikoma, kad su kelionėmis susiję apribojimai yra būtini, o atsiradus galimybei – sudarė sąlygas koordinuotai panaikinti šiuos apribojimus. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 25–26 puslapiuose.)* • Laisvų ir **sąžiningų rinkimų ir sąžiningų demokratinių debatų** klausimu pažymėtina, kad valstybės narės keitėsi geriausia patirtimi per įvairias specialias Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklo sesijas. Be kita ko, sudalyvauta Venecijos komisijoje ir Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biure, siekiant pristatyti aukštus rinkimų standartus pandemijos metu.
ES piliečių apsauga Europoje ir užsienyje, taip pat krizės laikotarpiu ir (arba) ekstremaliojoje situacijoje	
Solidarumas imantis veiksmų ES piliečių naudai	
16. Komisija kartu su valstybėmis narėmis įgyvendins ES vakcinų nuo COVID-19 strategiją, kad visiems piliečiams būtų užtikrinta greita, vienoda ir	• **ES vakcinų nuo COVID-19 strategija** ir toliau buvo sėkminga. Nuo pandemijos pradžios iki 2023 m. spalio mėn. europiečiai paskiepyti daugiau 981 mln. vakcinų dozėmis. • ES prisidėjo prie **tarptautinio solidarumo**, pasidalydama vakcinomis nuo COVID-19. Iki 2023 m. pabaigos

įperkama galimybė gauti tas vakcinas. Komisija tęs darbą kurdama stiprią Europos sveikatos sąjungą, kurioje valstybės narės ruošiasi sveikatos krizėms ir į jas reaguoja kartu, medicinos atsargos yra prieinamos, įperkamos ir novatoriškos, o valstybės kartu siekia tobulinti prevencijos, gydymo ir tolesnės priežiūros priemones, taikomas tokių ligų kaip vėžys atveju.	Europos komanda pasidalijo daugiau kaip 530 mln. vakcinų dozių: daugiau kaip 444 mln. vakcinų dozių – per COVAX, o 86 mln. – dvišaliu lygmeniu. • ES kartu su valstybėmis narėmis kuria stiprią **Europos sveikatos sąjungą**, kad geriau apsaugotų ES piliečių sveikatą, užkirstų kelią būsimoms pandemijoms, joms pasirengtų ir pagerintų bendras Europos sveikatos sistemas. 2022 m. priimtu naujuoju **Reglamentu dėl tarpvalstybinio pobūdžio grėsmių sveikatai** ES bus sukurta visapusiška teisinė sistema, pagal kurią bus reglamentuojami koordinuoti pasirengimo, priežiūros ir rizikos vertinimo veiksmai, taip pat ankstyvojo perspėjimo bei reagavimo priemonės. • **Europos sveikatos duomenų erdvė** yra svarbus stiprios Europos sveikatos sąjungos ramstis. Joje asmenims padedama perimti savo sveikatos duomenų kontrolę, remiamas sveikatos duomenų naudojimas siekiant pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, mokslinius tyrimus, inovacijas ir politikos formavimą, o Europos Sąjungai sudaromos sąlygos pasinaudoti visomis saugių ir patikimų sveikatos duomenų mainų, naudojimo ir pakartotinio naudojimo galimybėmis. • 2022 m. ES sustiprino esamos sveikatos agentūros įgaliojimus. Dabar **Europos vaistų agentūra** gali stebėti sveikatos sektorių ir imtis veiksmų, kad užkirstų kelią vaistų stygiui ir sudarytų palankesnes sąlygas greičiau patvirtinti vaistus, kad būtų užbaigta visuomenės sveikatos krizė. **Europos ligų prevencijos ir kontrolės centrui** taip pat suteikta daugiau įgaliojimų remti ES ir jos valstybes nares užkrečiamųjų ligų grėsmių prevencijos ir kontrolės srityse. • 2021 m. priimtas **Europos kovos su vėžiu planas** rodo atnaujintą ES įsipareigojimą vykdyti vėžio prevenciją ir užtikrinti vienodas galimybes naudotis vėžio diagnostikos ir gydymo paslaugomis.
17. Komisija padidins paramą jauniems ES piliečiams, įskaitant palankių sąlygų neturinčių grupių atstovus, siekdama padėti jiems įgyti	• Atsižvelgdama į ekonomikos nuosmukį dėl COVID-19 pandemijos, 2020 m. Komisija pristatė dokumentų rinkinį **Jaunimo užimtumo rėmimas (YES).** ***Tiltas jaunai kartai į darbo rinką***.

išsilavinimą, mokytis ir galiausiai patekti į darbo rinką pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą.	• Itin svarbią vietą dokumentų rinkinyje YES užėmė **sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva**, kaip orientacinė ES kovos su jaunimo nedarbu ir neaktyvumu politikos programa. Ji buvo grindžiama per septynerius 2013 m. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo metus įgyta patirtimi bei žiniomis ir apėmė plataus užmojo pagrindinį įsipareigojimą. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad visi iki 30 metų amžiaus jaunuoliai per keturių mėnesių laikotarpį nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymosi užbaigimo gautų gerą pasiūlymą dirbti, toliau mokytis, atlikti gamybinę praktiką arba stažuotę. • Sugriežtintoje rekomendacijoje itin daug dėmesio skiriama tam, kad būtų pasiekti ir remiami pažeidžiamiausi jaunuoliai. Tai taikoma, be kita ko, nesimokantiems, nedirbantiems ir mokymuose nedalyvaujantiems asmenims (NEET jaunimui), bet taip pat menkus įgūdžius turintiems ir kaimo arba nepalankiomis sąlygomis pasižyminčiose miestų vietovėse gyvenantiems jaunuoliams, daug dėmesio skiriant jaunimo lyčių ir įvairovės klausimams, nukreipiant į jaunuolius tikslinę ir individualią paramą, kuria atsižvelgiama į jų įvairovę.
Solidarumas imantis veiksmų piliečių naudai už ES ribų	
18. 2021 m. Komisija peržiūrės ES taisykles dėl konsulinės apsaugos siekdama padidinti ES ir valstybių narių pasirengimą ir pajėgumus apsaugoti Europos piliečius ir teikti jiems pagalbą ištikus krizei.	• Rengdama Pilietybės priemonių rinkinį, Komisija priima **pasiūlymą iš dalies pakeisti Konsulinės apsaugos direktyvą**, siekiant sustiprinti ES piliečių teisę į konsulinę apsaugą, ypač krizinėse situacijose. *(Daugiau informacijos pateikta ataskaitos 5 ir 36–37 puslapiuose.)*

II PRIEDAS

1. ĮVADAS

Šiame priede pateikiama svarbių 2020 m. birželio 30 d. – 2023 m. rugpjūčio 25 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) priimtų sprendimų dėl nediskriminavimo ir ES pilietybės apžvalga[2]. Konkrečiai šioje apžvalgoje apibendrinamos:

- trys bylos, susijusios su nediskriminavimu dėl pilietybės (SESV 18 straipsnis),
- penkios bylos, susijusios su kova su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos (SESV 19 straipsnis),
- septynios bylos, susijusios su ES pilietybe (SESV 20 straipsnio 1 dalis),
- aštuoniolika[3] bylų, susijusių su teise laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje (SESV 20 straipsnio 2 dalis ir 21 straipsnis) ir jos įgyvendinimu Laisvo judėjimo direktyva[4],
- dvi bylos, susijusios su Europos piliečių iniciatyva (SESV 24 straipsnis, ES sutarties 11 straipsnio 4 dalis).

2. NEDISKRIMINAVIMAS DĖL PILIETYBĖS (SESV 18 STRAIPSNIS)

Šioje ataskaitoje aptariamu laikotarpiu Teisingumo Teismas priėmė tris svarbius su ES piliečių nediskriminavimu dėl pilietybės susijusius sprendimus. Šiuose sprendimuose nagrinėtas požiūris į judžius ES piliečius ekstradicijos atvejais, gyvenimo šalyje reikalavimai, kuriuos valstybė narė gali priimti, kad jos teismai turėtų jurisdikciją su santuoka ir tėvų pareigomis susijusiose bylose, ir tai, ar šie reikalavimai gali skirtis nuo jos pačios piliečiams taikomų reikalavimų.

2.1. Judžių ES piliečių nediskriminavimas dėl pilietybės ir ekstradicija

Nediskriminavimo dėl pilietybės ir kitoje valstybėje narėje nei pilietybės valstybė narė gyvenančių ES piliečių ekstradicijos į ES nepriklausančią šalį klausimais būtų galima išskirti bylas

---

[2] SESV 25 straipsnio 1 dalyje nurodyta: *Kas treji metai Komisija atsiskaito Europos Parlamentui, Tarybai bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl šios dalies nuostatų taikymo. Šioje ataskaitoje atsižvelgiama į Sąjungos raidą.* Išaiškindamas įvairius SESV 2 dalies straipsnius, Teisingumo Teismas paaiškina ir konkrečiai nurodo iš ES pilietybės kylančias teises. Komisija atlieka aktyvų vaidmenį atitinkamose procedūrose, ypač per pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares dėl įtariamų atitinkamų straipsnių pažeidimų arba dalyvaudama nagrinėjant prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Šiame priede pateikiama bylų apžvalga nėra išsami – joje išvardytos ne visos su ES pilietybe susijusios bylos, bet daugiausia dėmesio skiriama toms byloms, kurios laikomos svarbiausiomis.

[3] Į šį skaičių įtrauktos bylos dėl teisių gyventi šalyje, kylančių iš ES pilietybės, remiantis SESV 20 straipsniu.

[4] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (Tekstas svarbus EEE), *OL L 158, 2004 4 30, p. 77–123*.

Generalstaatsanwaltschaft München / S.M[5] ir ***Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY***[6]. Kiekvienoje iš jų spręstas nacionalinės teisės nuostatų, kuriomis valstybė narė, priimanti kitos valstybės narės piliečius, draudžia savo piliečių ekstradiciją, ir ES piliečių nediskriminavimo dėl pilietybės principo sąveikos klausimas.

Byla ***Generalstaatsanwaltschaft München / S.M*** susijusi su ES piliečio ekstradicija siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę. Atskiruoju procesiniu klausimu Teisingumo Teismas išaiškino, kad aplinkybė, kad ES pilietis taip pat turi ES nepriklausančios šalies, kuri pateikė ekstradicijos prašymą, pilietybę, negali kliudyti ES piliečiui pasinaudoti SESV 18 ir 21 straipsniais užtikrinamomis teisėmis ir laisvėmis[7]. Paskui Teisingumo Teismas, remdamasis ankstesne savo jurisprudencija[8], patvirtino, kad, jei valstybės narės normomis dėl ekstradicijos nustatoma, kad jos piliečiams ir jos teritorijoje nuolat gyvenantiems kitų valstybių piliečiams taikomas skirtingas požiūris, pagal kurį draudžiama tik jos piliečių ekstradicija, šiai valstybei narei tenka pareiga išsiaiškinti, ar nėra ekstradicijai alternatyvios priemonės, kuri yra mažiau ribojanti ES piliečio, kuris yra nuolatinis tos valstybės narės gyventojas, naudojimąsi judėjimo ir gyvenimo šalyje laisve[9]. Nagrinėjamoje byloje pagal prašomosios valstybės narės nacionalinės teisės aktus susijęs asmuo galėjo atlikti bausmę jos teritorijoje su ekstradicijos prašymą pateikusios ES nepriklausančios šalies sutikimu.

Taigi, jei, taikant šią alternatyvą ekstradicijai, ES piliečiai gali atlikti bausmę toje valstybėje narėje tomis pačiomis sąlygomis kaip jos pačios piliečiai, bet ją taikyti galima tik gavus prašančiosios ES nepriklausančios šalies sutikimą, prašomoji valstybė narė turėtų aktyviai siekti šios ES nepriklausančios šalies sutikimo ir pasinaudoti visais bendradarbiavimo ir pagalbos baudžiamosiose bylose mechanizmais, kuriais ji gali naudotis[10]. Jei ekstradicijos prašymą pateikusi ES nepriklausanti trečioji šalis sutinka su tuo, kad laisvės atėmimo bausmė būtų įvykdyta prašomosios valstybės narės teritorijoje, ši valstybė narė gali leisti jos teritorijoje nuolat gyvenantiems ES piliečiams atlikti bausmę joje ir taip užtikrinti, kad su jais būtų elgiamasi taip pat kaip su jos pačios piliečiais. Negavus šio sutikimo, asmens ekstradicija būtų pagrįstas teisės judėti ir gyventi šalyje apribojimas, jei ši ekstradicija nepažeidžia įsipareigojimų pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją[11].

---

5 2022 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft München / S.M.*, C-237/21, EU:C:2022:1017.

6 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *BY*, C-398/19, EU:C:2020:1032.

7 2022 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft München / S.M.*, C-237/21, EU:C:2022:1017, 31 punktas.

8 Žr. 2018 m. lapkričio 13 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimą *Raugevicius*, C-247/17, EU:C:2018:898.

9 2022 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft München / S.M.*, C-237/21, EU:C:2022:1017, 31 punktas.

10 2022 m. gruodžio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft München / S.M.*, C-237/21, EU:C:2022:1017, 35–42 punktai.

11 2020 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *I.N. / Ruska Federacija*, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262.

Byloje ***Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY***[12] ekstradicijos prašymą baudžiamojo persekiojimo tikslais dėl Vokietijoje gyvenančio dvigubą – Ukrainos ir Rumunijos – pilietybę turinčio asmens pateikė Ukrainos valdžios institucijos. Atitinkamas pilietis persikėlė iš Ukrainos į Vokietiją tuo metu, kai dar neturėjo ES pilietybės. Remdamasis savo sprendimu *Petruhhin*[13], Teisingumo Teismas paaiškina valstybėms narėms tenkančias pareigas pagal ekstradicijos prašymą keistis informacija. Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad SESV 18 ir 21 straipsniai taikomi situacijai, kai ES pilietis valstybės narės ir todėl taip pat ES pilietybę įgijo po to, kai persikėlė į kitą valstybę narę[14].

Konkrečiai Teisingumo Teismas patvirtino, kad pirmenybę reikėtų teikti pažeidėjo valstybės narės informavimui apie ekstradicijos prašymą, siekiant suteikti tos valstybės narės valdžios institucijoms galimybę baudžiamojo persekiojimo tikslais išduoti Europos arešto orderį[15]. Vis dėlto nei ekstradicijos prašanti valstybė narė, nei valstybė narė, kurios pilietis yra prašomas išduoti ES pilietis, neprivalo prašyti iš ES nepriklausančios ekstradicijos prašančios šalies atsiųsti jai baudžiamojo tyrimo bylos kopiją, kad valstybė narė, kurios pilietis yra šis asmuo, galėtų įvertinti galimybę pačiai vykdyti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą. Be to, priimančioji valstybė narė neprivalo atsisakyti vykdyti ekstradiciją ir perimti baudžiamąjį persekiojimą savo žinion net jei tai leidžiama pagal jos nacionalinės teisės aktus[16].

Susijusi byla ***WS / Bundesrepublik Deutschland*** aptariama 5.5 skirsnyje.

2.2. Judžių ES piliečių nediskriminavimas dėl pilietybės ir jurisdikcijos taisyklės

Nediskriminavimo dėl pilietybės ir teismo jurisdikcijos klausimais Teisingumo Teismas priėmė sprendimą byloje ***OE / VY***[17]. Ši byla buvo susijusi su Airijoje susituokusia pora. Šioje šalyje buvo ir įprastinė poros gyvenamoji vieta. Sutuoktiniams išsiskyrus, vienas iš jų persikėlė gyventi į Austriją, kurios teismams buvo pateikti santuokos nutraukimo dokumentai. Nagrinėtas klausimas buvo susijęs su tuo, ar nacionaliniai minimalaus gyvenimo šalyje laikotarpio reikalavimai, kurie turi būti įvykdyti, kad konkrečios valstybės narės (šiuo atveju – Austrijos) teismai galėtų vykdyti jurisdikciją, yra diskriminaciniai santuokos ir tėvų pareigų atžvilgiu. Teisingumo Teismo taip pat

---

12 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY*, C-389/19, EU:C:2020:1032, 28 punktas.

13 2016 m. rugsėjo 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Aleksei Petruhhin*, C-182/15, EU:C:2016:630.

14 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY*, C-389/19, EU:C:2020:1032, 31 punktas.

15 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY*, C-389/19, EU:C:2020:1032, 43–47 punktai.

16 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft Berlin / BY*, C-389/19, EU:C:2020:1032, 67 punktas.

17 2022 m. vasario 10 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *OE / VY*, C-522/20, EU:C:2022:87.

prašyta pateikti paaiškinimą atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 2201/2003[18] (Reglamentas „Briuselis IIa“) ir nacionalines taisykles dėl minimalaus 6 mėnesių buvimo šalyje laikotarpio, kurias reikia įvykdyti, kad būtų taikomos taisyklės dėl teismo jurisdikcijos. Šiuo atžvilgiu Teismas nusprendė, kad 18 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad reikalavimas dėl minimalaus gyvenimo šalyje laikotarpio jurisdikcijos suteikimo priimančiosios valstybės narės teismams neturėtų būti laikomas diskriminavimu dėl pilietybės[19]. Teisingumo Teismo argumentacijoje padaryta išvada, kad diferencijuotos taisyklės dėl teismų jurisdikcijos tos konkrečios valstybės piliečių bylose, palyginti su ne piliečiais, kuriems būtina išgyventi šioje šalyje minimalų laikotarpį, yra pagrįstos atsižvelgiant į tai, kad būtina nustatyti faktinį ryšį su valstybe nare, kurios teismai vykdo jurisdikciją priimti sprendimą dėl atitinkamų santuokos ryšių nutraukimo[20]. Teisingumo Teismas nusprendė, kad asmenį, kuris yra valstybės narės pilietis, su šia valstybe nare sieja ne tik instituciniai ir teisiniai, bet *paprastai* ir *kultūriniai, kalbiniai, socialiniai, šeiminiai ar turtiniai ryšiai*[21].

3. NEDISKRIMINAVIMAS DĖL LYTIES, RASINĖS ARBA ETNINĖS KILMĖS, RELIGIJOS AR TIKĖJIMO, NEGALIOS, AMŽIAUS ARBA SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS (SESV 19 STRAIPSNIS)

Šioje ataskaitoje aptariamu laikotarpiu Teisingumo Teismas priėmė keturis svarbius su ES nediskriminavimu dėl lyties, rasės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos susijusius sprendimus.

3.1. Nediskriminavimas dėl religijos ar tikėjimo

Dėl religijos laisvės Teisingumo Teismas nusprendė, kad darbo tvarkos taisyklė, pagal kurią draudžiama nešioti matomus religinius, filosofinius arba dvasinius simbolius, nėra tiesioginė diskriminacija, jei ši taisyklė taikoma visiems darbuotojams bendrai ir nediferencijuotai. Tai patvirtinta sprendime ***L.F. / S.C.R.L***[22], kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad religija ir įsitikinimai turi būti laikomi vienu ir tuo pačiu diskriminacijos pagrindu, apimančiu tiek religinius, tiek filosofinius ar dvasinius įsitikinimus, nes kitaip pažeidžiami ES teisėje nustatyti vienodo

---

18 2003 m. lapkričio 27 d. Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL 2003 L 338, p. 1).

19 2022 m. vasario 10 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *OE / VY*, C-522/20, EU:C:2022:87, 19–21 punktai.

20 2022 m. vasario 10 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *OE / VY*, C-522/20, EU:C:2022:87, 38–44 punktai.

21 2022 m. vasario 10 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *OE / VY*, C-522/20, EU:C:2022:87, 31 punktas.

22 2022 m. spalio 13 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *L.F. / S.C.R.L.*, C-344/20, EU:C:2022:774, 33 punktas. Taip pat žr. 2017 m. kovo 14 d. sprendimo *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 30 ir 32 punktus.

požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendrieji pagrindai[23]. Iš tikrųjų Teisingumo Teismo sprendime aiškiai nurodyta, kad Lygybės pagrindų direktyvos[24] 1 straipsnyje, kaip ir įvairiose pirminės ES teisės aktų nuostatų formuluotėse, t. y. SESV 19 straipsnyje, pagal kurį ES teisės aktų leidėjas gali imtis atitinkamų veiksmų, siekdamas kovoti su bet kokia diskriminacija, be kita ko, dėl religijos ar tikėjimo, religija ir įsitikinimai nurodyti kartu[25].

Panašiame spendime sujungtose bylose ***WABE eV ir MH Müller Handels GmbH / MJ***[26] dvi pagal Vokietijos teisę reglamentuojamų įmonių darbuotojos savo darbo vietose ryšėjo musulmoniškas skaras. Abiejose bylose darbuotojoms buvo nurodyta nedemonstruoti didelio formato politinių, filosofinių arba religinių įsitikinimų simbolių, jos dėl to buvo įspėtos ir joms buvo pasakyta, kad jos negali ryšėti skarų. Teisingumo Teismas konstatavo, kad draudimas matomai nešioti politinių, filosofinių arba religinių įsitikinimų išraiškos simbolius darbo vietoje gali būti pagrįstas darbdavio poreikiu laikytis neutralumo klientų atžvilgiu arba išvengti socialinių ginčų. Vis dėlto jis pridūrė, kad dėl šio įpareigojimo tam tikrą religiją išpažįstantys arba tam tikrus įsitikinimus turintys asmenys negali patekti į tam tikru požiūriu prastesnę padėtį[27]. Bet kuriuo atveju šio draudimo pagrindimas turi atitikti realų darbdavio poreikį, o nacionaliniai teismai, pasverdami nagrinėjamas teises ir interesus, gali atsižvelgti į jų valstybei narei būdingas aplinkybes[28].

3.2. Nediskriminavimas dėl amžiaus

Byloje ***A / HK Danmark ir HK/Privat***[29] nuspręsta, kad darbuotojų organizacijos įstatuose nustatyta amžiaus riba, taikoma renkant į tos organizacijos pirmininko pareigas, buvo diskriminavimas dėl amžiaus[30]. 1978 m. Danijos darbuotojų organizacijos vietos padalinys 1948 m. gimusį asmenį įdarbino kaip profesinės sąjungos pareigūną, o vėliau šis asmuo buvo išrinktas sąjungos pirmininku. Sulaukęs 63 metų amžiaus asmuo viršijo įstatuose nurodytą amžiaus ribą, iki kurios galima kandidatuoti siekiant būti perrinktam į pirmininkus. Gavusi skundą Danijos vienodo požiūrio komisija nusprendė, kad asmeniui taikomas draudimas dėl amžiaus dar kartą kandidatuoti į pirmininko pareigas prieštaravo Danijos kovos su diskriminacija įstatymui. Neįvykdžius šio sprendimo Apeliacinis teismas laikėsi nuomonės, kad ginčo baigtis priklauso nuo

---

23 Žr. pranešimą spaudai.

24 2000 m. lapkričio 27 d. direktyva 2000/78, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus.

25 2022 m. spalio 13 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *L.F. / S.C.R.L.*, C-344/20, EU:C:2022:774, 25 punktas.

26 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *IX / WABE eV* ir *MH Müller Handels GmbH / MJ*, sujungtos bylos C-804/18 ir C-341/19, EU:C:2021:594, 52 punktas.

27 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *IX / WABE eV* ir *MH Müller Handels GmbH / MJ*, sujungtos bylos C-804/18 ir C-341/19, EU:C:2021:594, 44 punktas.

28 Žr. 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimo *IX / WABE ev* ir *MH Müller handels GmbH / MJ*, sujungtos bylos C-804/18 ir C-341/19, EU:C:2021:594, 70 ir 90 punktus.

29 2022 m. birželio 2 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *A / HK Danmark ir HK/Privat*, C-587/20, EU:C:2022:419.

30 2022 m. birželio 2 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *A / HK Danmark ir HK/Privat*, C-587/20, EU:C:2022:419, 54 punktas.

to, ar asmuo, kaip išrinktas darbuotojų organizacijos pirmininkas ir jos politinis darbuotojas, patenka į Kovos su diskriminacija direktyvos taikymo sritį[31]. Teisingumo Teismas savo sprendime patvirtino generalinio advokato nuomonę, kad SESV 19 straipsnio 1 dalimi teisiškai grindžiama Lygybės pagrindų direktyva siekiama, atsižvelgiant į socialinius ir visuomenės interesus, pašalinti visas diskriminacija grindžiamas kliūtis naudotis pragyvenimo šaltiniais ir įgyti galimybę prisidėti prie visuomenės gyvenimo darbu, neatsižvelgiant į teisinę formą, pagal kurią jis atliekamas[32].

3.3. Nediskriminavimas dėl seksualinės orientacijos

Byloje ***J.K. / TP S.A***[33] Teisingumo Teismas nusprendė, kad seksualinė orientacija negali būti priežastis atsisakyti sudaryti sutartį arba sudaryti sutartį su savarankiškai dirbančiu darbuotoju[34]. Šioje byloje savarankiškai dirbantis darbuotojas su savo partneriu „YouTube“ kanale paskelbė muzikinį vaizdo įrašą, kuriuo siekiama skatinti toleranciją tos pačios lyties poroms. Netrukus po to, kai vaizdo įrašas išplito viešojoje erdvėje, su J. K. nebebuvo sudaryta naujų sutarčių dėl konkretaus darbo, nors jis prieš tai su Lenkijos viešosios televizijos kanalu vieną po kitos buvo sudaręs kelias trumpalaikes savarankiško darbo sutartis. Teisingumo Teismas savo sprendime pripažino savarankiškai dirbančių asmenų teises nebūti diskriminuojamiems dėl seksualinės orientacijos. Konkrečiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad *įsidarbinant, imantis savarankiškos ar profesinės veiklos taikomų sąlygų* sąvoka turi būti suprantama plačiai, kaip apimanti galimybę užsiimti bet kokia profesine veikla, neatsižvelgiant į jos pobūdį ir požymius[35]. Todėl Teisingumo Teismas sprendime patvirtino, kad Lygybės pagrindų direktyva siekiama, atsižvelgiant į socialinius ir visuomenės interesus, pašalinti visas diskriminacijos pagrindais grindžiamas kliūtis naudotis pragyvenimo šaltiniais ir įgyti galimybę prisidėti prie visuomenės gyvenimo darbu, neatsižvelgiant į teisinę formą, pagal kurią jis atliekamas[36].

3.4. Nediskriminavimas dėl lyties

Byloje ***CJ / Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)***[37] Teisingumo Teismas nusprendė, kad Ispanijos socialinės apsaugos teisės aktų nuostata, pagal kurią namų ūkio darbuotojams netaikomas draudimas nuo nedarbo yra netiesiogiai diskriminuojanti dėl lyties, nes dauguma šių darbuotojų yra moterys. Remdamasis Komisijos pozicija, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši nuostata prieštarauja Direktyvai 79/7 dėl lyčių lygybės teisės aktuose nustatytos socialinės

---

31 Taip pat žr. pranešimą spaudai.

32 2022 m. birželio 2 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *A / HK Danmark ir HK/Privat*, C-587/20, EU:C:2022:419, 34 punktas.

33 2023 m. sausio 12 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *J.K. / TP S.A.*, C-356/21, EU:C:2023:9.

34 Taip pat žr. pranešimą spaudai.

35 2023 m. sausio 12 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *J.K. / TP S.A.*, C-356/21, EU:C:2023:9, 36 punktas.

36 2023 m. sausio 12 d. Teisingumo Teismo (antroji kolegija) sprendimas *J.K. / TP S.A.*, C-356/21, EU:C:2023:9, 43 punktas.

37 2022 m. vasario 24 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *CJ / Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)*, C-389/20, ECLI:EU:C:2022:120.

apsaugos srityje[38], nes dėl jos darbuotojos moterys atsiduria itin nepalankioje padėtyje, palyginti su darbuotojais vyrais, ir jos negalima pagrįsti su diskriminacija nesusijusiais objektyviais veiksniais.

4. SĄJUNGOS PILIETYBĖ (SESV 20 STRAIPSNIO 1 DALIS)

2020–2023 m. Teisingumo Teismas priėmė septynis svarbius su ES pilietybe susijusius sprendimus. Šios bylos buvo susijusios, pvz., su ES pilietybės praradimu dėl valstybės narės pilietybės praradimo. Bylos, per kurias nagrinėtas SESV 20 straipsniu grindžiamų ES piliečių šeimos narių, kurie yra ne ES piliečiai, išvestinių teisių gyventi šalyje klausimas, aprašytos 5.4 skirsnyje.

Tris bylas ***Silver ir kiti / Taryba***[39]***, Shindler ir kiti / Taryba***[40] ir ***David Price / Taryba***[41] Teisingumo Teisme atskirai iškėlė Didžiosios Britanijos piliečiai, bandę užginčyti Susitarimą dėl JK išstojimo iš ES ir Tarybos sprendimą, be kita ko, tvirtindami, kad šiais teisės aktais iš jų atimtos teisės, kuriomis jie naudojosi ir kurias jie buvo įgiję kaip ES piliečiai. Teisingumo Teismas šiuos ieškinius atmetė ir patvirtino, kad ES piliečio statuso netekimas ir dėl šios priežasties su juo susijusių teisių praradimas yra vien Jungtinės Karalystės suverenaus sprendimo išstoti iš ES, o ne Susitarimo dėl išstojimo arba Tarybos sprendimo savaiminė pasekmė[42].

Dar viena su ES pilietybės praradimu susijusi byla yra ***JY / Wiener Landesregierung***[43]. Šioje byloje Estijos pilietė, gavusi garantiją, kad jai, atsisakius kitos pilietybės, bus suteikta Austrijos pilietybė, savanoriškai atsisakė Estijos pilietybės. Vis dėlto vėliau kompetentinga Austrijos valdžios institucija dėl kelių administracinių nusižengimų savo garantiją dėl Austrijos pilietybės suteikimo atšaukė. Savo sprendime Teisingumo Teismas patvirtino, kad ES piliečio statuso praradimas pagal savo pobūdį ir pasekmes į ES teisės taikymo sritį patenka taip pat ir tuo atveju, kai garantija dėl kitos valstybės narės pilietybės suteikimo atšaukiama ir šis asmuo nebegali atgauti ES piliečio statuso. Nors patvirtinta, kad išimtinę kompetenciją nustatyti pilietybės įgijimo arba praradimo taisykles turi valstybės narės, natūralizuojančios valstybės narės valdžios institucijos,

---

38 1978 m. gruodžio 19 d. Direktyva 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje, OL L 6, 1979 1 10, p. 24.

39 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Silver ir kiti / Taryba*, C-499/21 P, EU:C:2023:479.

40 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Shindler ir kiti / Taryba*, C-501/21 P, EU:C:2023:480.

41 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *David Price / Taryba*, C-502/21 P, EU:C:2023:482.

42 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Silver ir kiti / Taryba*, C-499/21 P, EU:C:2023:479, 46 ir 47 punktai, 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Shindler ir kiti / Taryba*, C-501/21 P, EU:C:2023:480, 69 ir 70 punktai, 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *David Price / Taryba*, C-502/21 P, EU:C:2023:482, 75 ir 76 punktai.

43 2022 m. sausio 18 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *JY / Wiener Landesregierung*, C-118/20, EU:C:2022:34.

siekdamos atšaukti pirmiau suteiktą garantiją dėl priimančiosios valstybės narės pilietybės suteikimo, turi atsižvelgti į ES teisės proporcingumo principą. Šioje byloje Teisingumo Teismas[44] patvirtino, kad proporcingumo principo nesilaikyta, jei toks atšaukimo sprendimas grindžiamas administraciniais Kelių eismo taisyklių pažeidimais, už kuriuos pagal taikytinus nacionalinės teisės aktus skiriamos tik piniginės sankcijos[45].

Byloje ***EP / Préfet du Gers and Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE)***[46] Teisingumo Teismas iš esmės nagrinėjo klausimą, ar, Jungtinei Karalystei išstojus iš ES, šios valstybės piliečiai, kurie naudojosi teise gyventi valstybėje narėje iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, turi užtikrintą teisę balsuoti ir kandidatuoti vietos savivaldos rinkimuose gyvenamosios vietos valstybėje narėje, ypač jei iš jų atimta teisė balsuoti jų pilietybės valstybėje narėje organizuojamuose rinkimuose[47]. Teisingumo Teismas nusprendė, kad nuo tada, kai 2020 m. vasario 1 d. Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė išstojo iš ES, šios valstybės piliečiai, kurie pasinaudojo teise gyventi valstybėje narėje iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, nebeturi Sąjungos piliečio statuso ir, konkrečiau kalbant, SESV 20 straipsnio 2 dalies b punkte ir 22 straipsnyje įtvirtintos teisės balsuoti ir būti kandidatais vietos savivaldos rinkimuose savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje, įskaitant atvejus, kai pagal jų pilietybės valstybės teisę jie taip pat neturi teisės balsuoti tos valstybės organizuojamuose rinkimuose.

Nutartyje ***WY / Steiermärkische Landesregierung***[48] ESTT nagrinėjo kitą su pilietybės praradimu susijusį atvejį. Ši byla buvo susijusi su WY, kuris, atsisakęs Turkijos pilietybės, 1992 m. įgijo Austrijos pilietybę. 2018 m. Austrijos teismas patvirtino, kad, vėl įgijęs Turkijos pilietybę, WY 1994 m. automatiškai prarado Austrijos pilietybę. Taigi WY nustojo būti Austrijos piliečiu iki Austrijos įstojimo 1995 m. sausio 1 d. Teisingumo Teismas patvirtino, kad, Austrijoje įsigaliojus nuostatoms dėl ES pilietybės, WY nebebuvo Austrijos pilietis, todėl niekada nebuvo įgijęs ES pilietybės[49]. Šiomis aplinkybėmis konkreti WY situacija nepatenka į SESV 20 arba 21 straipsnių taikymo sritį[50].

---

44 Teisingumo Teismas rėmėsi ankstesne jurisprudencija: 2010 m. kovo 2 d. sprendimo *Rottmann*, C-135/08, EU:C:2010:104, 55 ir 56 punktais ir 2019 m. kovo 12 d. sprendimo *Tjebbes ir kiti*, C-221/17, EU:C:2019:189, 40 punktu.

45 2022 m. sausio 18 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *JY / Wiener Landesregierung*, C-118/20, EU:C:2022:34, 74 punktas.

46 2022 m. birželio 9 d. sprendimas *EP / Préfet du Gers ir Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE)*, C-673/20, EU:C:2022:449.

47 2022 m. birželio 9 d. sprendimas *EP / Préfet du Gers ir Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE)*, C-673/20, EU:C:2022:449, 45 punktas.

48 2022 m. kovo 15 d. Teisingumo Teismo (devintoji kolegija) nutartis *WY / Steiermärkische Landesregierung*, C-85/21, EU:C:2022:192.

49 2022 m. kovo 15 d. Teisingumo Teismo (devintoji kolegija) nutartis *WY / Steiermärkische Landesregierung*, C-85/21, EU:C:2022:192, 29 punktas.

50 2022 m. kovo 15 d. Teisingumo Teismo (devintoji kolegija) nutartis *WY / Steiermärkische Landesregierung*, C-85/21, EU:C:2022:192, 31 punktas.

Galiausiai byla ***Minority SafePack / Europos Komisija***[51] buvo susijusi su Europos piliečių iniciatyva *(žr. 6 skirsnyje pateiktą išsamesnę informaciją)*, kuria, be kita ko, buvo siekta užtikrinti, kad su pilietybe susijusios teisės taip pat būtų taikomos asmenims be pilietybės ir jų šeimos nariams, kurie savo kilmės šalyje gyveno visą savo gyvenimą. Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybės narės pilietybės turėjimas yra esminė sąlyga, kad asmuo galėtų įgyti ir išlaikyti ES piliečio statusą ir visapusiškai naudotis su šiuo statusu susijusiomis teisėmis. Taigi, remiantis sprendimu byloje *Préfet du Gers and Institut national de la statistique et des études économiques (žr. 4 skirsnį)*, su ES piliečio statusu susijusios teisės negali būti išplėstos ir taikomos asmenims, kurie nėra valstybės narės piliečiai.

5. TEISĖ LAISVAI JUDĖTI IR GYVENTI VALSTYBIŲ NARIŲ TERITORIJOJE (SESV 20 STRAIPSNIO 2 DALIS IR 21 STRAIPSNIS)

Teismas priėmė kelis su SESV 21 straipsniu (įskaitant jo įgyvendinimą Laisvo judėjimo direktyva[52]) susijusius sprendimus. Šios bylose buvo nagrinėjami, pvz., su (išvestinėmis) teisėmis gyventi šalyje, kitų šeimos narių teisėmis atvykti į šalį ir joje gyventi, arba su judžių ES piliečių galimybėmis gauti išmokas ir (arba) socialinę paramą susiję klausimai.

Remdamasis susijusia jurisprudencija, pradedant sprendimu *Ruiz Zambrano,* Teisingumo Teismas taip pat priėmė kelis sprendimus SESV 20 straipsniu grindžiamų ES piliečių šeimos narių, kurie yra ne ES piliečiai, išvestinių teisių gyventi šalyje klausimu.

5.1. Laisvo judėjimo teisės ir (išvestinės) teisės gyventi šalyje

Byla ***G.M.A. (Demandeur d'emploi)***[53] buvo susijusi su darbo ieškančių asmenų teise gyventi šalyje. SESV 45 straipsnyje ir Laisvo judėjimo direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte reikalaujama, kad priimančioji valstybė narė ES piliečiui suteiktų pagrįstą laikotarpį (*protingą terminą*) darbo paieškai, kuris, jei ES pilietis nusprendžia įsiregistruoti kaip darbo ieškantis asmuo priimančiojoje valstybėje narėje, pradedamas skaičiuoti nuo registracijos momento[54]. Pagrįstas laikotarpis, suteikiamas tam asmeniui, turėtų būti toks, *kad jis galėtų susipažinti su jį dominančiais*

---

51 2022 m. lapkričio 9 d. Bendrojo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Europos piliečių iniciatyvos „Minority SafePack – milijonas parašų už įvairovę Europoje“ Piliečių komitetas / Europos Komisija*, T-158/21, nagrinėjamas apeliacine tvarka, EU:T:2022:696.

52 Šiame priede neatariamos kelios bylos, kurios nėra grindžiamos SESV 21 straipsniu arba Laisvo judėjimo direktyva, bet vis tiek yra svarbios, kalbant apie naudojimąsi laisvo judėjimo teise COVID-19 pandemijos metu. Jos pirmiausia susijusios su ES skaitmeninio COVID pažymėjimo reglamentu (Reglamentu (ES) 2021/953). Tai bylos T-527/21 (*Abenante ir kiti / Parlamentas ir Taryba*), T-101/22 (*OG ir kiti / Komisija*), T-103/22 (*ON / Europos Komisija*) ir T-503/21 (*Lagardère, unité médico-sociale / Komisija*). Šiame priede taip pat neaptariami tie Teisingumo Teismo sprendimai, kurie grindžiami visų pirma Sąjungos darbuotojo statusu pagal SESV 45 straipsnį ir tolesnius straipsnius.

53 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas GMA Demandeur d'emploi, C-710/2019, EU:C:2020:1037.

54 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *GMA Demandeur d'emploi*, C-710/2019, EU:C:2020:1037, 51 punktas.

darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių siekdamas įsidarbinti[55]. *Priimančioji valstybė narė gali visą šį terminą reikalauti, kad darbo ieškantis asmuo pateiktų įrodymų, jog ieško darbo*[56]. Šešių mėnesių laikotarpis nuo registracijos dienos *iš esmės neatrodo nepakankamas*[57]. *Tik pasibaigus šiam pagrįstam terminui šis darbo ieškantis asmuo turi įrodyti ne tik tai, kad jis tebeieško darbo, bet ir tai, kad turi realių galimybių įsidarbinti.* Kai ES pilietis atvyksta į priimančiąją valstybę narę ketindamas joje ieškoti darbo, teisė gyventi šalyje pirmus tris mėnesius jam taip pat suteikiama pagal Laisvo judėjimo direktyvos 6 straipsnį. Taigi, tuo trijų mėnesių laikotarpiu negalima kelti tam ES piliečiui jokių kitų sąlygų, išskyrus reikalavimą turėti galiojantį tapatybės dokumentą[58].

Byloje ***Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid***[59] Teisingumo Teismas nusprendė, kad sprendimas išsiųsti iš šalies, priimtas remiantis tuo, kad ES pilietis nebeturi teisės gyventi valstybės narės teritorijoje pagal Laisvo judėjimo direktyvos 7 straipsnį, negali būti laikomas visiškai įvykdytu vien dėl to, kad susijęs asmuo fiziškai išvyko iš priimančiosios valstybės narės teritorijos. Atitinkamas ES pilietis turi būti realiai ir veiksmingai nustojęs gyventi joje pagal nurodytą 7 straipsnį[60]. Tokie ES piliečiai gali vėl pasinaudoti teise gyventi toje pačioje priimančiojoje valstybėje narėje pagal Laisvo judėjimo direktyvos 6 straipsnį tik tada, kai yra realiai ir veiksmingai nustoję joje gyventi, taigi naujo jų gyvenimo joje negalima iš tiesų laikyti ankstesnio gyvenimo jos teritorijoje tąsa[61].

Neįvykdžius tokio sprendimo dėl išsiuntimo, atitinkama valstybė narė gali remtis šiuo sprendimu, kad priverstų atitinkamą asmenį išvykti iš jos teritorijos, – jai nereikia dėl to priimti naujo sprendimo[62]. Vis dėlto, jeigu, iš esmės pasikeitus aplinkybėms, ES pilietis gali įvykdyti sąlygas, kuriomis suteikiama teisė gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius pagal 7 straipsnį (pvz., ES pilietis įsidarbina), sprendimas jį išsiųsti iš šalies nustoja galioti ir, nors tas sprendimas neįvykdytas, to ES piliečio gyvenimą tos valstybės narės teritorijoje reikia laikyti teisėtu[63]. Galiausiai, sprendimas dėl išsiuntimo, priimtas pagal Laisvo judėjimo direktyvos 15 straipsnio 1 dalį, neužkerta kelio

---

55 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *GMA Demandeur d'emploi*, C-710/2019, EU:C:2020:1037, 45 punktas.

56 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *GMA Demandeur d'emploi*, C-710/2019, EU:C:2020:1037, 43 punktas.

57 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *GMA Demandeur d'emploi*, C-710/2019, EU:C:2020:1037, 42 punktas.

58 2020 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *GMA Demandeur d'emploi*, C-710/2019, EU:C:2020:1037, 28 punktas.

59 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506.

60 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506, 81 punktas.

61 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506, 81 punktas.

62 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506, 94 punktas.

63 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506, 95 punktas.

naudotis šios direktyvos 5 straipsnyje įtvirtinta atvykimo teise, kai atitinkamas ES pilietis į tos valstybės narės teritoriją nori *trumpam atvykti <...> kitais nei gyvenimo šalyje tikslais*[64].

Sprendime ***V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon Pancharevo***[65] Teisingumo Teismas nusprendė, kad jei vaikas yra ES pilietis, jis turi teisę, kad jo pilietybės valstybė narė jam išduotų pasą arba asmens tapatybės kortelę, kuriame (-ioje) būtų nurodyta jo pilietybė ir tokia pavardė, kokia nurodyta kitos valstybės narės parengtame gimimo liudijime[66]. Be to, su tokiu kelionės dokumentu – vien su juo arba kartu su kitais dokumentais (pvz., gimtosios valstybės narės išduotu gimimo liudijimu) – vaikas turi galėti keliauti su bet kuriuo iš tėvų, kurio tėvystę (motinystę) yra nustačiusi kita valstybė narė[67]. Kiekvienas iš tėvų taip pat turi teisę gauti dokumentą, kuriame jis nurodytas kaip asmuo, kuris gali vienas keliauti su tuo vaiku[68]. Tai neapima prievolės, kad pilietybės valstybė narė išduotų tokį gimimo liudijimą, kurio turinys būtų toks pat, kaip kitos valstybės narės išduoto gimimo liudijimo turinys. Vis dėlto Teisingumo Teismas išaiškino, kad pilietybės valstybė narė privalo išduoti asmens tapatybės kortelę arba pasą, nereikalaudama jos nacionalinių valdžios institucijų parengto gimimo liudijimo. Valstybė narė negali, remdamasi šiuo reikalavimu arba bet kokiu kitu iš jos nacionalinės teisės kylančiu reikalavimu, atsisakyti išduoti pasą arba asmens tapatybės kortelę[69]. Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad ES piliečių teisės pagal SESV 21 straipsnį apima teisę gyventi įprastą šeimos gyvenimą kartu su savo šeimos nariais tiek savo priimančiojoje valstybėje narėje, tiek toje valstybėje narėje, kurios piliečiai jie yra, grįžus į šios valstybės narės teritoriją[70]. Taigi, visos valstybės narės privalo pripažinti tėvų ir vaiko giminystės santykius, kad vaikas galėtų naudotis iš ES teisės kylančiomis teisėmis[71]. Teisingumo Teismas taip pat akcentavo pagrindinių teisių, visų pirma teisės į privatų ir šeimos gyvenimą ir vaiko teisių, svarbą: *Esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, [Pagrindinių teisių chartijos] 7 straipsnyje garantuojama teisė į privatų ir šeimos gyvenimą ir jos 24 straipsnyje garantuojamos vaiko teisės, visų pirma teisė į tai, kad visuose su vaikais susijusiuose aktuose*

---

64 2021 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-719/19, EU:C:2021:506, 102–103 punktai.

65 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008.

66 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 44 punktas.

67 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 46 punktas.

68 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 50 punktas.

69 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 45 punktas.

70 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 45 punktas.

71 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 49 ir 57 punktai.

pirmiausia būtų atsižvelgta į vaiko interesus, taip pat teisė reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, yra pagrindinės teisės.[72]

Tai *nereiškia, kad valstybė narė, kurios pilietis yra atitinkamas vaikas, privalo savo nacionalinėje teisėje numatyti tos pačios lyties asmenų tėvystę (motinystę) arba kitais tikslais nei naudojimasis teisėmis, kurias šis vaikas turi pagal Sąjungos teisę, pripažinti giminystės ryšį tarp minėto vaiko ir asmenų, kurie priimančiosios valstybės narės valdžios institucijų parengtame gimimo liudijime nurodyti kaip jo tėvai.*[73]

Sprendimo *V.M.A* poziciją Teisingumo Teismas patvirtino sprendime ***Rzecznik Praw Obywatelskich***[74].

Sprendime ***X / Belgijos valstybė***[75] Teisingumo Teismas patvirtino Laisvo judėjimo direktyvos 13 straipsnio 2 dalies galiojimą atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 ir 21 straipsnius.

Konkrečiai jis nusprendė, kad Laisvo judėjimo direktyvos 13 straipsnio 2 dalis galioja, nors santuokos nutraukimo, panaikinimo arba registruotos partnerystės nutraukimo atveju ši nuostata ne ES piliečio, kuris patyrė sutuoktinio, judaus ES piliečio, smurtą šeimoje, teisės gyventi šalyje išsaugojimas priklauso nuo to, ar įvykdyta, be kita ko, sąlyga turėti pakankamai išteklių[76], nors Direktyvos 2003/86/EB 15 straipsnio 3 dalyje santuokos nutraukimo arba gyvenimo skyrium atveju ši sąlyga netaikoma, kad teise į šeimos susijungimą pasinaudojęs ne ES pilietis galėtų išsaugoti teisę gyventi šalyje.

Teisingumo Teismas daro išvadą, kad skirtingas ne ES piliečių, kurie patyrė sutuoktinių smurtą šeimoje, vertinimas, atsižvelgiant į tai, ar jie pasinaudojo teise į šeimos susijungimą su ES piliečiu, ar su ne ES piliečiu, nepažeidžia ne ES piliečių teisės į Chartijos 20 straipsnyje įtvirtintą *lygybę prieš įstatymą* nė vienoje iš šių situacijų, nes skiriasi šių asmenų statusas ir teisės[77].

Be to, Teisingumo Teismas šioje byloje pasinaudojo galimybe pakeisti sprendime ***NA***[78] priimtą poziciją dėl Laisvo judėjimo direktyvos 13 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo. Byloje NA

---

72 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 59 punktas.

73 2021 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *V.M.A. / Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 47–49, 52, 57, 67 ir 68 punktai.

74 2022 m. birželio 24 d. Teisingumo Teismo (dešimtoji kolegija) nutartis *Rzecznik Praw Obywatelskich*, C-2/21, EU:C:2022:502.

75 2021 m. rugsėjo 2 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *X / Belgijos valstybė*, C-930/219, EU:C:2021:657.

76 2021 m. rugsėjo 2 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *X / Belgijos valstybė*, C-930/219, EU:C:2021:657, 61 ir 62–64 punktai.

77 2021 m. rugsėjo 2 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *X / Belgijos valstybė*, C-930/219, EU:C:2021:657, 61–90 punktai.

78 2016 m. birželio 30 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas N.A. C-115/15, EU:C:2016:487, 51 punktas.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad ne ES pilietis gali išlaikyti savo teisę gyventi šalyje, jei teismo procesas dėl santuokos nutraukimo prasideda prieš judžiam ES piliečiui išvykstant iš gyvenamosios valstybės narės, bet šioje byloje jis nusprendė, kad, jei ne ES pilietis patyrė savo sutuoktinio, ES piliečio, smurtą šeimoje, ne ES pilietis gali išsaugoti 13 straipsnio 2 dalies c punktu grindžiamą teisę gyventi šalyje, jei teismo procesas dėl santuokos nutraukimo pradedamas per pagrįstą terminą po ES piliečio išvykimo iš priimančiosios valstybės narės[79].

Byloje ***A (Soins de santé publics)***[80] Teisingumo Teismas nagrinėjo Reglamento 883/2004 (dėl socialinės apsaugos) sąveiką su reikalavimu turėti Laisvo judėjimo direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytą visavertį sveikatos draudimą. Pagal šį straipsnį valstybės narės gali reikalauti iš ES piliečių, kurie turi kitos valstybės narės pilietybę ir nori naudotis teise gyventi jų teritorijoje ilgiau kaip tris mėnesius nevykdydami ekonominės veiklos, kad jie sau ir savo šeimos nariams turėtų visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje ir pakankamai išteklių, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta šios valstybės socialinės paramos sistemai.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad ekonomiškai neaktyvūs ES piliečiai, kurie persikelia į kitą valstybę narę ir naudojasi savo teise joje gyventi ilgesnį nei trijų mėnesių, bet mažiau nei penkerių metų laikotarpį, turi teisę būti įtraukti į priimančiosios valstybės narės valstybinio sveikatos draudimo sistemą. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybė narė, remdamasi savo nacionalinės teisės aktais, negali atsisakyti į savo valstybinę sveikatos draudimo sistemą įtraukti ES piliečio, kuriam pagal Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 3 dalies e punktą dėl taikytinų teisės aktų nustatymo taikomi šios valstybės narės teisės aktai[81].

Nepaisant to, tokiomis aplinkybėmis priimančioji valstybė narė, siekdama, kad ekonomiškai neaktyvūs ES piliečiai netaptų nepagrįsta našta jos viešiesiems finansams, gali numatyti, kad, kol ES pilietis nėra įgijęs teisės joje nuolat gyventi, galimybė naudotis šia sistema jam nėra suteikiama nemokamai[82].

Taigi, priimančioji valstybė narė gali, laikydamasi proporcingumo principo, įtraukti ekonomiškai neaktyvų ES pilietį į savo valstybinio sveikatos draudimo sistemą su tam tikromis sąlygomis, skirtomis užtikrinti, kad ES pilietis netaptų nepagrįsta našta jos viešiesiems finansams. Tai gali būti, be kita ko, sąlygos, kad ES pilietis apsidraustų arba tebebūtų draustas visaverčiu privačiu sveikatos draudimu, kuriuo naudojantis priimančiajai valstybei narei galėtų būti atlygintos jos

---

79 Žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimo *X / Belgijos valstybė*, C-930/219, EU:C:2021:657 43 ir 45 punktus, kuriuose išaiškinta, kad, kai santuokos nutraukimo procesas pradėtas praėjus beveik trejiems metams nuo sutuoktinio ES piliečio išvykimo iš priimančiosios valstybės narės, tai nelaikytina pagrįstu laikotarpiu.

80 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *A (Soins de santé publics)*, C-535/19, EU:C:2021:595.

81 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *A (Soins de santé publics)*, C-535/19, EU:C:2021:595, 50 punktas.

82 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *A (Soins de santé publics)*, C-535/19, EU:C:2021:595, 58 punktas.

patirtos to piliečio sveikatos priežiūros išlaidos, ar kad ES pilietis mokėtų įmokas į tos valstybės narės valstybinio sveikatos draudimo sistemą[83]. Teismo sprendimu, šiomis aplinkybėmis priimančioji valstybė narė turi užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi, kad *tokiam piliečiui nebūtų pernelyg sunku laikytis tokių reikalavimų*[84].

Byla ***VI / The Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs***[85] buvo susijusi su Jungtinėje Karalystėje gyvenančių vaiko airio ir faktiškai jį globojančio vieno iš jo tėvų, ne ES piliečio, situacija. Klausimas buvo susijęs su reikalavimu turėti visavertį sveikatos draudimą, kaip apibrėžta Laisvo judėjimo direktyvoje.

Pirma, Teisingumo Teismas priminė, kad nepilnamečio teisė nuolat gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, siekiant užtikrinti šios teisės gyventi šalyje veiksmingumą, neabejotinai reiškia, kad vienas iš tėvų, kuris faktiškai globoja šį vaiką, turi teisę gyventi kartu su juo priimančiojoje valstybėje narėje. Todėl, be kita ko, reikalavimo turėti visavertį sveikatos draudimą netaikymas po to, kai nepilnametis įgijo teisę nuolat gyventi šalyje, taikomas ir vienam iš šių tėvų. Taigi, vaikui įgijus teisę nuolat gyventi šalyje, nė vienas iš jų neprivalo turėti visaverčio sveikatos draudimo, kad išsaugotų savo teisę gyventi šalyje[86].

Be to, Teisingumo Teismas išaiškino, kad iki vaiko teisės nuolat gyventi šalyje įgijimo tiek tas vaikas, tiek už jo globą faktiškai atsakingas vienas iš tėvų turi turėti visavertį sveikatos draudimą. Šis reikalavimas yra įvykdytas ir tuo atveju, kai šis vaikas yra draustas visaverčiu sveikatos draudimu, apimančiu ir vieną iš jo tėvų, ir priešingu atveju, kai vienas iš jo tėvų yra draustas tokiu draudimu, kuris apima ir vaiką[87].

Teisingumo Teismas priminė, kad priimančioji valstybė narė gali, laikydamasi proporcingumo principo, įtraukti ekonomiškai neaktyvų ES pilietį į savo valstybinio sveikatos draudimo sistemą su tam tikromis sąlygomis, skirtomis užtikrinti, kad šis pilietis netaptų nepagrįsta našta jos viešiesiems finansams. Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad, įtraukus ES pilietį į tokią valstybės sveikatos draudimo sistemą priimančiojoje valstybėje narėje, jis yra apdraustas visaverčiu sveikatos draudimu, kaip tai suprantama pagal Laisvo judėjimo direktyvą[88]. Esant tokiai situacijai, kai vienas iš tėvų dirbo ir nagrinėjamu laikotarpiu buvo apmokestintas priimančiojoje valstybėje narėje, būtų neproporcinga šiam vaikui ir tėvui nesuteikti teisės gyventi šalyje vien dėl

---

83 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *A (Soins de santé publics)*, C-535/19, EU:C:2021:595, 59 punktas, ir Sprendimas *VI*, C-247/20, ECLI:EU:C:2022:177, 59 punktas.

84 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *A (Soins de santé publics)*, C-535/19, EU:C:2021:595, 59 punktas.

85 2022 m. kovo 10 d. Teisingumo Teismo (penktoji kolegija) sprendimas *VI / Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*, C-247/20, EU:C:2022:177.

86 2022 m. kovo 10 d. Teisingumo Teismo (penktoji kolegija) sprendimas *VI / Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*, C-247/20, EU:C:2022:177, 60 punktas.

87 2022 m. kovo 10 d. Teisingumo Teismo (penktoji kolegija) sprendimas *VI / Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*, C-247/20, EU:C:2022:177, 67 punktas.

88 2022 m. kovo 10 d. Teisingumo Teismo (penktoji kolegija) sprendimas *VI / Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*, C-247/20, EU:C:2022:177, 69 punktas.

to, kad per šį laikotarpį jie buvo nemokamai apdrausti pagal šios valstybės sveikatos draudimo sistemą. Tokiomis aplinkybėmis negalima laikyti, kad toks draudimas yra nepagrįsta našta viešiesiems šios valstybės narės finansams.

5.2. ES piliečių kitų šeimos narių teisės atvykti į šalį ir gyventi šalyje

Pagal Laisvo judėjimo direktyvos 3 straipsnio 2 dalį valstybės narės turi palengvinti galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje *išplėstinės* ES piliečių *šeimos nariams*. Byla ***Minister for Justice and Equality (Ressortissant de pays tiers cousin d'un citoyen de l'Union)***[89] buvo susijusi su šeimos nariais, kurie veda bendrą namų ūkį, t. y. viena iš *išplėstinės šeimos narių* kategorijų. Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad trys į kategoriją *išplėstinės šeimos nariai* patenkančios situacijos – finansinis priklausomumas, fizinis priklausomumas ir bendro namų ūkio vedimas – nėra kumuliacinės. Vadinasi, asmuo gali būti laikomas išplėstinės šeimos nariu, jei patenka į kurią nors vieną iš šių trijų situacijų. Antra, Teisingumo Teismas išaiškino, kad sąvoka *veda bendrą namų ūkį* taikoma asmenims, *kurie, gyvendami kartu tuose pačiuose namuose, kai tai nėra vien laikinas gyvenimas kartu tik dėl patogumo*, palaiko su šiuo ES piliečiu tarpusavio priklausomumo santykius, *grindžiamus glaudžiais ir stabiliais asmeniniais ryšiais, palaikomais gyvenant tame pačiame namų ūkyje*[90]. Vertinant tokio ryšio buvimą reikia atsižvelgti į atitinkamus veiksnius – giminystės laipsnį ir, priklausomai nuo konkrečių nagrinėjamo atvejo aplinkybių, *atitinkamų šeimos santykių glaudumą, abipusiškumą ir ryšio <...> intensyvumą*[91]. Tie ryšiai turi būti tokie, kad, jei atitinkamas šeimos narys negalėtų su ES piliečiu vesti bendro namų ūkio, *tai paveiktų bent vieną iš šių dviejų asmenų*[92]. Gyvenimo kartu trukmė taip pat yra svarbus veiksnys[93]. ES pilietis ir tas kitas šeimos narys turi vesti bendrą namų ūkį, tačiau ES pilietis nebūtinai turi būti to namų ūkio „galva“[94].

5.3. Judžių ES piliečių galimybė gauti išmokas ir (arba) socialinę paramą

Byla ***S. / Familienkasse Niedersachsen-Bremen der Bundesagentur für Arbeit***[95] buvo susijusi su klausimu, ar judiems ES piliečiams, kurių įprastinė gyvenamoji vieta yra priimančiojoje valstybėje narėje ir kurie yra ekonomiškai neaktyvūs, galima nesuteikti teisės gauti išmokas šeimai

---

89 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683.

90 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683, 30 punktas.

91 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683, 27 punktas.

92 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683, 27 punktas.

93 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683, 29 punktas.

94 2022 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) sprendimas *SRS ir AA / Minister for Justice and Equality*, C-22/21, EU:C:2022:683, 22 punktas.

95 2022 m. rugpjūčio 1 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *S. / Familienkasse Niedersachsen-Bremen der Bundesagentur für Arbeit*, C-411/20, EU:C:2022:602.

pirmuosius tris mėnesius nuo apsigyvenimo šalyje. Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši sąlyga yra nesuderinama su ES teise tiek, kiek tai susiję su asmenimis, kurių įprastinė gyvenamoji vieta yra priimančiojoje valstybėje narėje, kurioje jie gyvena teisėtai. Dėl Laisvo judėjimo direktyvos Teisingumo Teismas patvirtino, kad ekonomiškai neaktyvus ES pilietis turi teisę gyventi kitos valstybės narės teritorijoje iki trijų mėnesių trukmės laikotarpį, netaikant jokių sąlygų ar formalumų, išskyrus reikalavimą turėti galiojančią tapatybės kortelę arba pasą. Nors pagal Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsnio 2 dalį valstybės narės turi teisę pirmuosius tris mėnesius nuo apsigyvenimo šalyje ES piliečiams, kurie nėra darbuotojai arba savarankiškai dirbantys asmenys ir jų šeimos nariams neteikti socialinės paramos, Teisingumo Teismas išaiškino, kad ši leidžianti nukrypti nuostata šiuo atveju netaikoma. Iš tikrųjų į „socialinės paramos“ sampratą pagal Laisvo judėjimo direktyvą nepatenka išmokos šeimai, kurios skiriamos neatsižvelgiant į individualius gavėjo poreikius ir yra skirtos ne gyvenimo išlaidoms, o šeimos išlaidoms padengti. Taip yra visų pirma tuo atveju, kai išmokos šeimai automatiškai skiriamos šeimoms, atitinkančioms tam tikrus objektyvius (pirmiausia šeimos dydžio, pajamų ir turtinių išteklių) kriterijus, neatliekant individualaus ir diskrecinio asmeninių poreikių vertinimo[96].

Sprendimas ***Jobcenter Krefeld***[97] buvo susijęs su byla, kurioje ES pilietis, prieš tapdamas bedarbiu priimančiojoje valstybėje narėje, joje dirbo ir leido į mokyklą savo nepilnamečius vaikus, todėl gali naudotis teise gyventi šalyje pagal Reglamento Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje 10 straipsnį tų vaikų mokymosi šioje valstybėje tikslais. Ši byla susijusi su teise į vienodą vertinimą socialinių lengvatų suteikimo srityje.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Reglamentą Nr. 492/2011 draudžiamos valstybės narės normos, pagal kurias kitos valstybės narės pilietis ir jo nepilnamečiai vaikai, visi turintys teisę gyventi pirmojoje valstybėje narėje pagal šio reglamento 10 straipsnį tų vaikų mokymosi šioje valstybėje tikslais, neatsižvelgiant į jokias aplinkybes automatiškai netenka teisės į išmokas, kuriomis užtikrinamas jų pragyvenimas. Teisingumo Teismas priminė, kad teisė gyventi šalyje, suteikta (buvusio) darbuotojo migranto vaikams, siekiant užtikrinti jų teisę lankyti mokyklą, o kartu ir vienam iš šiuos vaikus prižiūrinčių tėvų, pirmiausia kyla iš šio vieno iš tėvų, kaip darbuotojo, statuso. Vis dėlto ši teisė, kai tik įgyjama, tampa savarankiška ir gali tęstis po to, kai prarandamas šis statusas. Teisingumo Teismas konstatavo, kad asmenys, turintys teisę gyventi šalyje pagal Reglamento Nr. 492/2011 10 straipsnį, taip pat turi teisę į vienodą vertinimą, kiek tai susiję su socialinių lengvatų suteikimu, numatytu šio reglamento 7 straipsnio 2 dalyje, net jei tie asmenys nebegali remtis darbuotojo statusu, dėl kurio iš pradžių įgijo teisę gyventi šalyje[98].

---

96 2022 m. rugpjūčio 1 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *S. / Familienkasse Niedersachsen-Bremen der Bundesagentur für Arbeit*, C-411/20, EU:C:2022:602, 34, 35, 47, 48, 53 ir 55 punktai.

97 2020 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Jobcenter Krefeld - Widerspruchsstelle / JD*, C-181/19, EU:C:2020:794.

98 2020 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Jobcenter Krefeld - Widerspruchsstelle / JD*, C-181/19, EU:C:2020:794, 50, 54 ir 55 punktai.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad šio aiškinimo nepaneigia Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsnio 2 dalis. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas išaiškino, kad Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsnio 2 dalyje nustatyta nuo vienodo požiūrio principo leidžianti nukrypti nuostata netaikoma ES piliečiui, kuris, prieš tapdamas bedarbiu priimančiojoje valstybėje narėje, joje dirbo ir leido į mokyklą nepilnamečius vaikus ir todėl turi teisę gyventi šalyje pagal Reglamento Nr. 492/2011 10 straipsnį tų vaikų mokymosi šioje valstybėje tikslais[99].

Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo draudžiamos valstybės narės normos, pagal kurias kitos valstybės narės pilietis ir jo nepilnamečiai vaikai, visi turintys teisę gyventi pirmojoje valstybėje narėje pagal Reglamento Nr. 492/2011 10 straipsnį dėl to, kad tie vaikai šioje valstybėje narėje lanko mokyklą ir priklauso socialinio draudimo sistemai, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 883/2004, neatsižvelgiant į jokias aplinkybes automatiškai netenka teisės į specialias neįmokines išmokas pinigais[100].

Byla ***Department for Communities in Northern Ireland***[101] susijusi su ES piliečiu, kuris, 2019 m. atvykęs į Jungtinę Karalystę, joje niekada nevykdė ekonominės veiklos. 2020 m. birželio mėn. šiam ES piliečiui buvo suteikta nacionaline teise grindžiama iškart galiojanti gyvenimo Jungtinėje Karalystėje teisė, kaip preliminarus nuolatinio gyventojo statusas pagal Jungtinės Karalystės Nuolatinio gyventojo statuso suteikimo ES piliečiams programą. Pagal Nuolatinio gyventojo statuso suteikimo ES piliečiams programą įsipareigojama įgyvendinti Susitarimo dėl JK išstojimo iš ES 18 straipsnio 1 dalį (naujas gyventojo statusas ES piliečiams ir šeimos nariams, kurie pereinamojo laikotarpio pabaigoje Jungtinėje Karalystėje naudojosi laisvo judėjimo teisėmis), bet į kurią kartu įtraukti, kaip JK vidaus politikos klausimas, ES piliečiai, kuriems netaikomas Susitarimas dėl išstojimo, nes jie neįvykdė ES teisės aktuose dėl laisvo ES piliečių judėjimo nustatytų teisės gyventi šalyje sąlygų. 2020 m. JK valdžios institucijos nusprendė, kad toks pilietis neatitinka reikalavimų, kad galėtų gauti universalųjį kreditą, nes neturi teisės gyventi šalyje pagal ES laisvo judėjimo taisykles.

Sprendime išaiškinta, kokiomis sąlygomis ekonomiškai neaktyvūs ES piliečiai, kurie gyvena priimančiojoje valstybėje narėje remdamiesi nacionaline teise, siekdami gauti socialinės paramos išmokas priimančiojoje valstybėje narėje, gali remtis diskriminacijos dėl pilietybės draudimu.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad nagrinėjant klausimą, ar šie piliečiai patiria diskriminaciją dėl pilietybės, turi būti remiamasi ne SESV 18 straipsniu, bet Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsniu. Iš tikrųjų šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas primena, kad šios direktyvos

---

99 2020 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Jobcenter Krefeld - Widerspruchsstelle / JD*, C-181/19, EU:C:2020:794, 67 punktas.

100 2020 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Jobcenter Krefeld - Widerspruchsstelle / JD*, C-181/19, EU:C:2020:794, 75–79 punktai.

101 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *CG / The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602.

24 straipsnyje sukonkretinamas SESV 18 straipsnyje nustatytas nediskriminavimo dėl pilietybės principas ES piliečių, kurie naudojasi teise judėti ir gyventi valstybių narių teritorijose, atžvilgiu ir kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka ES piliečiai, kurie atvyksta į valstybę narę, kurios piliečiai jie nėra, arba joje gyvena, ir jų šeimos nariai, kurie juos lydi arba pas juos atvyksta[102].

Dėl galimybės gauti socialinės paramos išmokas Teisingumo Teismas primena, kad ES pilietis pagal Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsnį gali reikalauti būti vertinamas vienodai su priimančiosios valstybės narės piliečiais tik jei jo gyvenimas šios valstybės narės teritorijoje atitinka direktyvos sąlygas. Ekonomiškai neaktyvus ES pilietis, kuris neturi pakankamai išteklių ir gyvena priimančiojoje valstybėje narėje neįvykdydamas direktyvoje nustatytų gyvenimo šalyje sąlygų, negali remtis direktyvos 24 straipsnio 1 dalyje nustatytu nediskriminavimo principu. Iš tikrųjų kitaip jam būtų suteikta didesnė apsauga nei ta, kuri jam buvo suteikta pagal šios direktyvos nuostatas, dėl kurių minėtam piliečiui buvo atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje[103].

Teisingumo Teismas konstatavo, kad, kai Laisvo judėjimo direktyvos 24 straipsnis netaikomas dėl to, kad ES pilietis priimančiosios valstybės narės teritorijoje gyvena ne pagal šią direktyvą, o joje teisėtai gyvena pagal nacionalinę teisę, kompetentingos nacionalinės institucijos gali atmesti socialinės paramos prašymą tik įsitikinusios, kad judžiam ES piliečiui dėl to nekyla konkretus ir realus pavojus, kad bus pažeistos jo pagrindinės teisės, įtvirtintos Pagrindinių teisių chartijoje[104].

5.4. Išvestinės ES piliečių šeimos narių, kurie yra ne ES piliečiai, teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį

Byloje ***M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága***[105] ne ES pilietis, gyvenantis kartu su savo partnere ES piliete ir nepilnamečiu vaiku ES piliečiu jų pilietybės valstybėje narėje, pateikė prašymą išduoti leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę, kuris buvo atmestas, nes prašymo pateikėjas buvo nuteistas už nusikalstamą veiką. Nacionalinės valdžios institucijos pripažino, kad prašymo pateikėjo elgesys kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Jos priėmė sprendimą, kuriuo jam trejų metų laikotarpiui buvo uždrausta atvykti į šalį ir joje būti, ir įvedė į Šengeno informacinę sistemą (SIS) su šiuo draudimu susijusį perspėjimą. Ne ES pilietis tuo metu, kai jo leidimas gyventi šalyje buvo panaikintas, turėjo teisę gyventi kitoje nei jos partnerės ir vaiko pilietybės valstybėje narėje.

Teisingumo Teismas priminė, kad pasitaiko specifinių situacijų, kai ne ES piliečiui, kuris yra to ES piliečio šeimos narys, turi būti suteikiama teisė gyventi šalyje, nes kitaip sumažėtų ES

---

102 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *CG / The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 66–67 punktai.

103 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *CG / The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 81 punktas.

104 2021 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *CG / The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 93 punktas.

105 2023 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága*, C-528/21, EU:C:2023:341.

pilietybės veiksmingumas[106]. Tuo remdamasis Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiamos nacionalinės priemonės, dėl kurių iš ES piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis jų, kaip ES piliečių, statuso suteikiamomis teisėmis[107]. Teisingumo Teismas nusprendė, kad sprendimas uždrausti ne ES piliečiui atvykti į šalį ir joje būti sukelia poveikį Europos mastu. Nebuvo galima *a priori* atmesti galimybės, kad dėl draudimo atvykti į šalį ir joje būti partnerė ir nepilnametis vaikas – ES piliečiai – faktiškai praranda galimybę veiksmingai naudotis tuo, kas sudaro jų, kaip ES piliečių, statuso suteikiamų teisių esmę. Taip būtų tuo atveju, jei tarp ne ES piliečio ir ES piliečio, kuris yra šeimos narys, būtų susiklostęs toks *priklausomumo santykis*, dėl kurio ES pilietis būtų priverstas lydėti atitinkamą ne ES pilietį ir apskritai išvykti iš ES teritorijos[108]. Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad, siekdamos apriboti SESV 20 straipsniu grindžiamą gyvenimo šalyje teisę, valstybės narės gali remtis išimtimi viešosios tvarkos arba visuomenės saugumo sumetimais, jei asmuo kelia tikrą, esamą ir pakankamai rimtą grėsmę viešajai tvarkai arba visuomenės ar nacionaliniam saugumui. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal ES teisę valstybei narei draudžiama priimti sprendimą, kuriuo draudžiama ne ES piliečiui, kuris yra nejudaus ES piliečio (tos valstybės narės piliečio, niekada nesinaudojusio savo laisvo judėjimo teise) šeimos narys, atvykti į ES, neišnagrinėjus, ar tarp šių asmenų egzistuoja priklausomumo ryšys, dėl kurio šis ES pilietis būtų faktiškai priverstas išvykti iš ES, ir, jei taip, ar remiantis pagrindais, kuriais priimtas toks sprendimas, leidžiama nukrypti nuo šio ne ES piliečio išvestinės teisės gyventi šalyje[109].

Byloje ***E.K. / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid***[110] Teisingumo Teismas patvirtino, kad ne ES pilietis, turintis teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį kaip nejudaus ES piliečio šeimos narys, gali įgyti ilgalaikio gyventojo statusą pagal 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyvą 2003/109/EB dėl ne ES piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (Ilgalaikių gyventojų direktyva), jei atitinka ES teisės aktuose nustatytas sąlygas. Pirma, Teisingumo Teismas patvirtina, kad į Ilgalaikių gyventojų direktyvos taikymo sritį nepatenka šalyje tiktai laikinais pagrindais apsigyvenę ne ES piliečiai[111]. Vis dėlto Teisingumo Teismas konstatuoja, kad negalima laikyti, kad ne ES piliečio gyvenimas valstybės narės teritorijoje pagal SESV 20 straipsnį yra gyvenimas šalyje *tiktai laikinais pagrindais*, kaip tai suprantama pagal Ilgalaikių gyventojų direktyvą. Iš tikrųjų ne ES piliečio teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį pateisinama tuo, kad toks gyvenimas šalyje yra būtinas, kad šis ES pilietis galėtų veiksmingai naudotis

---

106 2023 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága*, C-528/21, EU:C:2023:341, 58 punktas.

107 2023 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága*, C-528/21, EU:C:2023:341, 57 punktas.

108 2023 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága*, C-528/21, EU:C:2023:341, 59 punktas.

109 2023 m. balandžio 27 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *M.D. / Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága*, C-528/21, EU:C:2023:341, 70 punktas.

110 2022 m. rugsėjo 7 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *E.K. / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-624/20, EU:C:2022:639.

111 2022 m. rugsėjo 7 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *E.K. / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-624/20, EU:C:2022:639, 42 punktas.

pagrindinėmis šio statuso suteikiamomis teisėmis tol, kol tęsiasi priklausomumo santykis su šiuo ne ES piliečiu. Iš tikrųjų toks priklausomumo santykis iš esmės nėra trumpalaikis, bet gali trukti ilgą laiką[112]. Antra, Teisingumo Teismas daro išvadą, kad ne ES pilietis, kuris turi teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį kaip nejudaus ES piliečio šeimos narys, siekdamas įgyti ilgalaikio gyventojo statusą, turi atitikti šioje direktyvoje nustatytas sąlygas (dėl gyvenimo šalyje trukmės, pakankamų išteklių ir sveikatos draudimo, taip pat įrodyti, kad yra integravęsis valstybėje narėje, jei ji to reikalauja)[113].

Byloje ***X / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid***[114] nepilnametis Nyderlandų pilietis, gimęs savo motinos pilietybės valstybėje Tailande, visą savo gyvenimą gyveno šioje šalyje. Nyderlandų pilietis tėvas ir vaikas vienas su kitu nebendravo, o išimtines vaiko globos teises turėjo motina. Teisingumo Teismas turėjo išaiškinti SESV 20 straipsnio taikymą tais atvejais, kai nepilnametis ES pilietis niekada nėra gyvenęs ES. Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagal SESV 20 straipsnį vienam iš nepilnamečio vaiko, kuris yra ES pilietis ir kuris nuo gimimo niekada nėra gyvenęs ES teritorijoje, tėvų, ne ES piliečiui, naudotis išvestine iš SESV 20 straipsnio kylančia gyvenimo šalyje teise su sąlyga, kad:

- vaiką ir šį vieną iš tėvų sieja reikalaujamas priklausomumo ryšys, kaip nustatyta suformuotoje jurisprudencijoje;
- nustatyta, kad šis vaikas atvyks į valstybės narės, kurios pilietis jis yra, teritoriją ir joje gyvens kartu su šiuo vienu iš tėvų[115].

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybė narė, gavusi ne ES piliečio, nuo kurio yra priklausomas Sąjungoje niekada negyvenęs nepilnametis vaikas ES pilietis, prašymą suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje, negali jo atmesti motyvuodama tuo, kad persikėlimas į vaiko pilietybės valstybę narę – kuris yra išankstinė sąlyga, kad šis vaikas galėtų pasinaudoti savo, kaip ES piliečio, teisėmis, – realiai ar tikėtinai neatitinka šio vaiko interesų[116]. Galiausiai siekdama įvertinti, ar nepilnametis vaikas, kuris yra ES pilietis, yra priklausomas nuo vieno iš savo tėvų, ne ES piliečio, atitinkama valstybė narė turi atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes[117].

---

112 2022 m. rugsėjo 7 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *E.K. / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-624/20, EU:C:2022:639, 41 punktas.

113 2022 m. rugsėjo 7 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *E.K. / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-624/20, EU:C:2022:639, 49 punktas.

114 2023 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *X / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-459/20, EU:C:2023:499.

115 2023 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *X / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-459/20, EU:C:2023:499, 38 punktas.

116 2023 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *X / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-459/20, EU:C:2023:499, 45 punktas.

117 2023 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendimas *X / Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-459/20, EU:C:2023:499, 61 punktas.

Galiausiai sujungtos bylos ***Subdelegación del Gobierno en Toledo / XU ir QP***[118] taip pat buvo susijusios su laisvo judėjimo teise nesinaudojusio ES piliečio šeimos narių ne ES piliečių teise gyventi šalyje remiantis SESV 20 straipsniu. Susiję šeimos nariai ne ES piliečiai buvo ES piliečio sutuoktinės nepilnametis vaikas ir ES piliečio sutuoktinė. Be to, susijusiuose šeimos vienetuose buvo vaikų, kurie buvo ES piliečiai: sutuoktinės nepilnamečio vaiko brolis ir sutuoktinės duktė.

Teisingumo Teismas priminė, kad SESV 20 straipsnyje pripažįstama išvestinė laisvo judėjimo teise nepasinaudojusio ES piliečio šeimos narių ne ES piliečių teisė gyventi šalyje, jei šiuos šeimos narius ir ES pilietį sieja priklausomumo santykis, dėl kurio, jei šiam šeimos nariui ne ES piliečiui būtų atsisakyta suteikti išvestinę gyvenimo šalyje teisę, ES pilietis būtų priverstas lydėti ne ES pilietį ir apskritai išvykti iš ES teritorijos[119].

Teisingumo Teismas konstatavo, kad galima daryti nuginčijamą priklausomumo ryšio buvimo prielaidą tokiomis aplinkybėmis, kai ES pilietybę turintis vaikas nėra naudojęsis savo laisvo judėjimo teise, o tas iš jo tėvų, kuris nėra ES pilietis, nuolat gyvena su kitu iš tėvų, ES piliečiu, ir abu tėvai kasdien dalijasi šio vaiko globa, teisine, emocine ir finansine priežiūra. Prielaida, kad yra priklausomumo ryšys, gali būti daroma neatsižvelgiant į tai, kad kitas iš tėvų turi besąlyginę teisę pasilikti toje valstybėje narėje, kurios pilietybę turi[120].

Teismas taip pat nagrinėjo ES pilietybės neturinčio nepilnamečio vaiko, kuris yra nepilnamečio ES piliečio brolis ar sesuo tokiomis aplinkybėmis, kai jį prižiūrintis vienas iš tėvų, neturintis ES pilietybės, gali įgyti teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, padėtį. Teismas nusprendė, kad priklausomumo ryšys, kuriuo gali būti pagrįstas išvestinės teisės gyventi šalyje suteikimas ES pilietybės neturinčiam nepilnamečiui vaikui, kurio vienas iš tėvų yra ES piliečio, niekada nesinaudojusio savo laisvo judėjimo teise, sutuoktinis, neturintis ES pilietybės, egzistuoja, kai i) to ES piliečio ir jo sutuoktinio ne ES piliečio santuokoje yra gimęs vaikas, turintis ES pilietybę, ir tas vaikas dar nėra naudojęsis laisvo judėjimo teisėmis, ir ii) ES pilietybę turintis vaikas būtų priverstas išvykti iš ES teritorijos tuo atveju, jei atitinkamas nepilnametis vaikas, neturintis ES pilietybės, būtų priverstas išvykti iš atitinkamos valstybės narės teritorijos. Vaikus prižiūrintis vienas iš tėvų, neturintis ES pilietybės, tokiomis aplinkybėmis iš tiesų gali būti priverstas lydėti vaiko ES piliečio nepilnametį brolį ar seserį, neturintį ES pilietybės, o dėl to vaikas ES pilietis taip pat gali būti priverstas išvykti iš tos šalies teritorijos[121].

---

[118] 2022 m. gegužės 5 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Toledo / XU ir QP*, sujungtos bylos C-451/19 ir C-532/19, EU:C:2022:354.

[119] 2022 m. gegužės 5 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Toledo / XU ir QP*, sujungtos bylos C-451/19 ir C-532/19, EU:C:2022:354, 45–47 punktai.

[120] 2022 m. gegužės 5 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Toledo / XU ir QP*, sujungtos bylos C-451/19 ir C-532/19, EU:C:2022:354, 69 punktas.

[121] 2022 m. gegužės 5 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Toledo / XU ir QP*, sujungtos bylos C-451/19 ir C-532/19, EU:C:2022:354, 83–86 punktai.

5.5. Kitos su laisvo judėjimo teisėmis susijusios bylos

Byla ***WS / Bundesrepublik Deutschland***[122] buvo susijusi su Vokietijos piliečiu, dėl kurio buvo pateiktas Interpolo pranešimas. Tokiais atvejais, jei asmuo yra valstybėje, kuri yra Interpolo narė, ši valstybė privalo suimti asmenį arba apriboti jo judėjimą. Prieš pateikiant pranešimą, Vokietija buvo pradėjusi su šiuo piliečiu susijusį tyrimą dėl tų pačių faktinių aplinkybių ir procedūrą buvo nutraukusi. Vokietija Interpolui pranešė padariusi išvadą, kad šiuo atveju taikomas *ne bis in idem* principas. Pagal *ne bis in idem* principą asmuo, kurio procesas buvo galutinai baigtas, negali būti persekiojimas dar kartą už tą pačią veiką. Vėliau Vokietijos pilietis ėmėsi procesinių veiksmų, prašydamas priimti teismo nutartį, kuria iš Vokietijos būtų reikalaujama imtis visų būtinų priemonių, kad pranešimas būtų pašalintas. Pilietis, be kita ko, rėmėsi savo laisvo judėjimo teisėmis, nes negalėjo keliauti nei į kurią nors valstybę, kuri yra Šengeno susitarimo šalis, nei į valstybę narę, nerizikuodamas būti suimtas.

Taigi, Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar SESV 21 straipsniu dėl laisvo asmenų judėjimo, aiškinant jį kartu su ES teisės nuostatomis dėl *ne bis in idem* principo, draudžiama suimti asmenį tokioje situacijoje.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad, nors suėmimas yra laisvo judėjimo teisių apribojimas[123], tuo atveju, kai neaišku, ar taikomas *ne bis in idem* principas, šis apribojimas yra pateisinamas teisėtu tikslu išvengti nebaudžiamumo. Vis dėlto, jei galutiniame teismo sprendime konstatuota, kad taikomas *ne bis in idem* principas, suimti asmenį arba laikyti jį suimtą draudžiama.

Byloje ***Staatsanwaltschaft Heilbronn / ZW***[124] Teisingumo Teismas nagrinėjo atvejį, susijusį su Rumunijos piliečiais, kurie perkėlė savo vaiko gyvenamąją vietą iš Vokietijos į Rumuniją, iš valdžios institucijų paskirto globėjo, kuris buvo įgaliotas nustatyti šio vaiko gyvenamąją vietą, negavę būtino leidimo. Klausimai, dėl kurių Teisingumo Teismo prašyta priimti prejudicinį sprendimą, buvo susiję su Vokietijos baudžiamosios teisės taisyklėmis, kuriose nustatytas skirtingas požiūris, atsižvelgiant į tai, kur vienas iš vaiko tėvų laiko vaiką: Vokietijoje ar už jos ribų (įskaitant kitą valstybę narę). Tik antruoju atveju už šią veiką gresia bausmė, net jei nepanaudojama prievarta, negrasinama padaryti pavojingą veiką arba to nepadaroma klasta[125]. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Vokietijoje gyvenantys ES piliečiai, kurie nėra Vokietijos piliečiai, dažniau nei Vokietijos piliečiai yra linkę išvežti arba išsiųsti savo vaiką į kitą valstybę narę ir laikyti jį ten. Todėl toks skirtingas požiūris gali paveikti arba net apriboti ES piliečių laisvą judėjimą. Nors vaiko apsauga yra teisėtas interesas, kuriuo iš esmės pateisinamas laisvo judėjimo

[122] 2021 m. gegužės 12 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *WS / Bundesrepublik Deutschland*, C-505/19, EU: C:2021:376.

[123] 2021 m. gegužės 12 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas WS / Bundesrepublik Deutschland, C-505/19, C:2021:376, 84–86 punktai.

[124] 2020 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Staatsanwaltschaft Heilbronn / ZW*, C-454/19, EU:C:2020:947.

[125] 2020 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas Staatsanwaltschaft Heilbronn / ZW, C-454/19, EU:C:2020:947, 31 ir 32 punktai.

apribojimas, nuspręsta, kad nagrinėjama nacionalinė nuostata viršija tai, kas būtina šiam teisėtam tikslui pasiekti. Teisingumo Teismas pirmiausia atkreipė dėmesį į ES teisės aktus dėl teisminio bendradarbiavimo tarptautinio vaikų grobimo srityje[126]. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal SESV 21 straipsnį dėl laisvo asmenų judėjimo draudžiama tokia nuostata, kuri nagrinėta šioje byloje.

Byloje ***Ligue des droits humains***[127] pateikta svarbių paaiškinimų dėl Keleivio duomenų įrašo (angl. PNR) direktyvos ir duomenų apsaugos klausimų aiškinimo. Joje taip pat išaiškintos PNR duomenų naudojimo ES vidaus skrydžiams sąlygos.

Siekiant kovoti su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais, PNR direktyvoje reikalaujama sistemingai tvarkyti daug keleivio duomenų įrašo (angl. PNR) duomenų, susijusių su ES išorės skrydžių keleiviais, kurie atvyksta į ES ir iš jos išvyksta. Be to, šios direktyvos 2 straipsnyje nurodyta, kad valstybės narės direktyvą taip pat gali taikyti ES vidaus skrydžiams.

Nagrinėdamas skundą, kuriuo kreiptasi į *Cour constitutionnelle* (Konstitucinis Teismas, Belgija) dėl Belgijos įstatymo, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta PNR direktyva[128] ir API direktyva[129], panaikinimo, Belgijos Konstitucinis Teismas paprašė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą dėl dešimties klausimų, susijusių, be kita ko, su PNR direktyvos galiojimu ir Belgijos įstatymo suderinamumo su ES teise.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad išnagrinėjus prejudicinius klausimus nenustatyta nieko, kas galėtų paveikti šios direktyvos galiojimą[130].

Teisingumo Teismas, be kita ko, taip pat pateikė paaiškinimus dėl galimo pagal PNR direktyvą nustatytos sistemos taikymo ES vidaus skrydžiams ir kitų rūšių transportui, kuriuo keleiviai vežami Europos Sąjungoje, siekiant kovoti su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ES teisę draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriais nustatoma sistema, pagal kurią, nesant tikros, esamos ar numatomos terorizmo grėsmės, kuri kyla atitinkamai valstybei narei, vežėjai ir kelionių operatoriai perduoda, o kompetentingos institucijos tvarko PNR duomenis, gautus iš visų ES vidaus skrydžių ir vežimo kitomis transporto priemonėmis Europos Sąjungoje (iš arba į tą teisės aktą priėmusią valstybę narę

---

126 2020 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Staatsanwaltschaft Heilbronn / ZW*, C-454/19, EU:C:2020:947, 40 ir 50 punktai.

127 2022 m. birželio 21 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas Ligue des droits humains, C-817/19, EU:2022:491.

128 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais, *OL L 119, 2016 5 4, p. 132–149*.

129 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis, *OL 2004 L 261, p. 24*.

130 2022 m. birželio 21 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Ligue des droits humains*, C-817/19, EU:C:2022:491, 227–228 punktai.

arba vežant tranzitu per ją), siekiant kovoti su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais[131].

Tokiu atveju pagal PNR direktyvą nustatyta sistema turi būti taikoma tik tam tikrų skrydžių ir (arba) vežimo tam tikromis transporto priemonėmis (susijusių su, be kita ko, tam tikrais maršrutais, kelionių schemomis, oro uostais, traukinių stotimis ar jūrų uostais, dėl kurių yra duomenų, galinčių pateisinti tokį taikymą) PNR duomenų perdavimui ir tvarkymui. Atitinkama valstybė narė turi atrinkti ES vidaus skrydžius ir (arba) kitomis transporto priemonėmis ES vykdomą vežimą, dėl kurių tokia informacija egzistuoja, ir reguliariai peržiūrėti minėtą taikymą, atsižvelgiant į jų atranką pateisinusių sąlygų pokyčius, kad užtikrintų, kad šios sistemos taikymas šiems skrydžiams ir (arba) transportui niekada neviršytų to, kas griežtai būtina[132].

6. EUROPOS PILIEČIŲ INICIATYVA (SESV 24 STRAIPSNIS IR ES SUTARTIES 11 STRAIPSNIO 4 DALIS)

Šioje ataskaitoje aptariamu laikotarpiu Teisingumo Teismas priėmė du svarbius su Europos piliečių iniciatyva susijusius sprendimus.

Sprendime ***Rumunija / Komisija***[133] Teisingumo Teismas pirmąkart aiškiai nagrinėja klausimą, ar Komisijos sprendimas užregistruoti Europos piliečių iniciatyvą yra ginčijamas aktas. Jis taip pat paaiškino Komisijos atliekamo tikrinimo, siekiant priimti šį sprendimą, ypatumus ir, kita vertus, Teisingumo Teismo vykdomos šio sprendimo teisėtumo kontrolės pobūdį. 2013 m. birželio 18 d. Europos Komisijai buvo pateiktas prašymas užregistruoti Europos piliečių iniciatyvą „Sanglaudos politika, skirta regionų lygiateisiškumui ir regionų kultūrai išsaugoti“. 2013 m. liepos 25 d. sprendimu[134] Komisija atmetė prašymą užregistruoti nagrinėjamą iniciatyvą motyvuodama tuo, kad ji akivaizdžiai nepatenka į jos įgaliojimus pateikti pasiūlymą dėl ES teisės akto siekiant įgyvendinti Sutartis. Bendrasis Teismas ieškinį dėl šio sprendimo panaikinimo atmetė[135]. Teisingumo Teismas, išnagrinėjęs apeliacinį skundą, atmetė Bendrojo Teismo sprendimą ir 2013 m. liepos 25 d. sprendimą panaikino[136]. 2019 m. balandžio 30 d. Komisija priėmė naują sprendimą, kuriuo užregistravo nagrinėjamą iniciatyvą[137]. Rumunija pareiškė ieškinį dėl šio

---

131 2022 m. birželio 21 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Ligue des droits humains*, C-817/19, EU:C:2022:491, 270–291 punktai.

132 2022 m. birželio 21 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Ligue des droits humains*, C-817/19, EU:C:2022:491, 270–291 punktai.

133 2021 m. lapkričio 10 d. Bendrojo Teismo (dešimtoji kolegija) sprendimas *Rumunija / Europos Komisija*, (T-495/19, nagrinėjamas apeliacine tvarka, EU:T:2021:781).

134 2013 m. liepos 25 d. Komisijos sprendimas C(2013)4975 *final*, kuriuo atsisakoma užregistruoti pasiūlytą piliečių iniciatyvą „Sanglaudos politika, skirta regionų lygiateisiškumui ir regionų kultūrai išsaugoti“.

135 2016 m. gegužės 10 d. sprendimas *Izsák ir Dabis / Komisija* (T-529/13, EU:T:2016:282).

136 2019 m. kovo 7 d. sprendimas *Izsák ir Dabis / Komisija* (C-420/16 P, EU:C:2019:177).

137 2019 m. balandžio 30 d. Komisijos sprendimas (ES) 2019/721 dėl pasiūlytos piliečių iniciatyvos „Sanglaudos politika, skirta regionų lygiateisiškumui ir regionų kultūrai išsaugoti“ (OL 2019 L 122, p. 55; užginčytas sprendimas).

sprendimo panaikinimo. Teisingumo Teismas Rumunijos ieškinį atmetė. Dabar ši byla nagrinėjama apeliacine tvarka (C-54/22).

Byloje ***Minority SafePack / Europos Komisija***[138] Europos piliečių iniciatyvos organizatoriai Bendrajam Teismui pareiškė ieškinį dėl Komisijos komunikato C(2021)171 panaikinimo. Šis komunikatas buvo priimtas atsakant į sėkmingą Europos piliečių iniciatyvą „Minority SafePack – milijonas parašų už įvairovę Europoje“. 2022 m. lapkričio 9 d. sprendime Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija, nuspręsdama, kad, norint pasiekti tikslus, kurių siekiama iniciatyva, papildomo teisės akto nereikia, nes iniciatyvoje nurodytose srityse ES institucijos jau vykdo iniciatyvas ir Komisija stebi jų įgyvendinimą, savo pareigą motyvuoti įvykdė. 2023 m. sausio 21 d. organizatoriai Teisingumo Teismui dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą (byla C-26/23 P).

[138] 2022 m. lapkričio 9 d. Bendrojo Teismo (aštuntoji kolegija) sprendimas *Europos piliečių iniciatyvos „Minority SafePack – milijonas parašų už įvairovę Europoje“ Piliečių komitetas / Europos Komisija*, T-158/21, nagrinėjamas apeliacine tvarka, EU:T:2022:696.